

zeruko ARGIA

IDAZKOLA TA BANAKOLA: OKENDO. 22 · SAN SEBASTIAN · TEL. 26666 · PREZIOA 3 PEZETA

WALT DISNEY, UMETXOEN AITA

A. ONAINDIA

Eder yakuna arin txalotzen dogu. Ta atsegin yakula dirudi egunokaz il dan Walt Disney, norteamerikar ospetsua. Bizi zala izan ebazan bere etsaiak, baiña mundu osoak txalotu eban aren lan berezia; adikaldeko bizitzara aldatu yakunean be, mundu guztiko aldizkari ta egunerokoak zabal ta ugari jardunak doguz, aren asmo, lan eta mirariak gogo berotz esku-zartaturik. Sorgin bat zan, aztru bat, umetxoen biotzak batez be lillura-ariz amantzen ekiana. Ain zoragarri pintatu euskun, urteetan zurrera goazanoi be guztiz begiko yakun mundu txikia, aurtxoan ames-erria. Aren liburuak, marrazkiak, pelikulak eta zine-mintzak, au da, aren lurralde berezia munduaren biotzean barru-barru sarturik gelditu da; gaur kezkatu ta larri dakerkun gizarteak arnas pizkat artzen dau, Disney'ren lanari esker. Munduak gaur, gazte ta zar, ainbat ordu zoragarri emon ba'dagiz, biotz-ikutzaille sorgindu oni zor daua.

Lenengotan —inolaz bez!— etzan guztientzat aren lana ain bikaina. Guzur-mundua baitzan, ba ebazan bere izter-begiak eta kritikalarik egosgaitzak. Oinek «asmutsu» zirautsoen, «mamarru» areik; sandiarentzat zerbait ba'zan, berendiarentzat jantzi-bitxi, ezer ez, ur-pustilla dirdaikor. Gauzai begiratzeko bakoitzak izan bere sen apartekoa. Zinema arazoa urtez urte biribildu ta edertuz joan yaku; Disney, oster, bakar lez ibillia da: burua zut, goira begiratu barik, beeko mailletatik joan zan polito polito; eder yakun familiko zinea ta zu, edertu ta osoturik, sartu nai izan eban gizarteko mailla guztietan; ixil ta apal, bide ortatik ekin, mundu osoko biotzak ikutu ta kilikili gozoz dardartzeraino edun zan. Etzan ez jantzi-bitxi uts; gaur asmotsu, bururagi, trebe agertzen yaku nun-nai.

Txikago'n jaio zan 1901'an eta Kalifornia'ko gexotetxe baten il da 65 urtetan, bere bizitza, irutik bat, umetxoentzako jolas-lanean emonik. Ezta munduan inor izan, bere dibuju ta zinearen bitartez, onek aña aurtxoentzat egin dauanik. 700 saritik gora jasoak ditu. 1923'an asi eban bere zine-karrera pelikula mutu batzuek; Blas eritxon konejuto bat zan lenengo pelikulen bizi-arnasa, laster Mickey arratoia beboso ospetsu eginaz. Gero, 1927'tik aurrera, il arteraifoko guztian, ume-zinema egin eban, itzal-mintz atsegingarriak gero ta ederragotuz. Berrogetamar bat filma ba-ditu ondo ikusgarriak: «Mickey», «Iru txarritxoak», «Bolu zarra», «Pinotxo», «Asmamen», «Dunbo», «Gorantziak, lagunak», «Auts-ontzi», «Iru zaldunak», «Alizia lurralde arrigarrian», «Antera ta ibilkaira», «Ior dalmatarrak», «Eremu bizia», «Mary Poppins» ta abar. Mundu guztiko zarrak eta gazteak, amaika ordu asegin igaroak dabez margozko ta musikazko pilikula oneik ikusten!

Gu beti aundi-zale gareala be —illargira, Marte'ra ta eldu naiean gabiltz—, Jainkoak aundi ta tiki egin ebazan guri aldamenen jarri euskuzan zer zoragarriak. Eta gauza aundiak ezkerre itxiaz be, izaki txikietan ba dogu nun ikasi, izate-barrenean daroagun jakin-mina nun asetu. Disney'k gauza kaskar sotilletan ezarri zitun bere begiak eta barruti ortan aurkitu ebazan aur-mundu jakingarria jaso ta eratzeiko bear zitun gai guztiak. Katu bat, erratoi bat, txantxangorri bat eztera gauza aundirik be, baiña orreitek eskintzen dautsoe aztruta olerkari dan oni poema bizi alaia osotzeko bear

dauan gai zoragarria. Gauza bakun garbiak, alo ezerezak ditu maite ta orreikaz gantzutu dau bere ingurua.

Musikaz ta iduri dantzari eder-azo zitun ainbat ipuin ezagun. Orain marraztu ta dibujatzen dau basantzu bat, pozkor naiz goibel; gero, kalean zear doan arratoi urduria. Disney'ren laukoetan ezta geienaz tristorarik, ez ankerkeri ta burrukarik; edozek darabil irribarre ezta ezpan ertzean. Mutuak dira abere, pizti ta patari txikiok, baiña euren begietan darakuskue barnean daben bizitasun urkila; oro garbi ta aratz, ziñegille oneik ezpaitau garbi eztanik ezer. Gizonak ezina abereakaz egin euskun: abere txikien arteko alkar izketaz zine-matasa eiorik, euron kiñu, imintzio, muxin ta betule-eragiñez maite-sua piztuazo. Abereak, gizonen antzera, euren ibar-muiñoak daukiez bizi izateko; jolastu be ementxe jolastu oi dabe, umetxo antzera, atze-erreak, osten-ostenka; ameslari ta musikari, bizitza auxa ondu ta mamifnez jantzi euskun Disney olerkariak, ez gero itz apain eta biribilletan, zugatz ta erreka inguratutako ikuspegi txairoetan bere barruan eroian bizitasun olerkitsua ezarriki baño.

Disney'ren pelikulak ospe ikaragarria izan dabe mundu guztian; arek musikaz ta kolorez jantzi ko ipuin ezagunak sekulako ikus-gurea sortu eben alderdi danetan, eta olako zerbait emoten zanean ibaika joian jentea. Telebixtan asi zanean, eundaka ta eundaka edesti, ipuin, marrazki ta andrakilla zabaldu zitun munduko lau alderdietara. Ta ez gero umetxoan artean bakarrik. Disney'k bein baño geiagotan adierazo ebanez, bere pelikulak etziran aurtxoentzat bakarrik, «zer zintze» batzuentzat be bai. Arpegira sarri bota eutsoen margoztuten ebazan abere-argibidezkoak, dokumentalak gozoki geiegitan oreturik emon oi zitula.

Baiña ortxe deukagu, ain zuzen, Disney'k lorturiko entzute aundiaren suster. Bizitza ez eban ezelan be margoztu nai, gaur askok egin oi dauan lez, latz, gordin ta gaizto. Arek uste ebanez, gaiztakeriak eleuke inoiz be ikusgai izan bear; eta eritxi berdiñekoak zintuan beste millaka ta millaka ikusle be. Mary Poppins, bere pelikula, oso ontzat jo oi eban; eta, izan be, Hollywood'eko pelikula ospetsu guztien artean diru geien emon dabenetatik laukarrena dogu. Ta berau da Disney'ren pelikulen eredu ta jarraibide, ta bertako abere, ume ta zar, guztiak on-onak ditugu. Gizarte gaizto ontan poz-on billa dabilkigu gizona, ta Disney'ren Mickey, Pluto, Donald, Minnie, Buzepal ta abar, poza ta ontasuna eskinka daukaguz. Azken ogeitabost urte oneitan milloika ta milloika pertsona, txiki ta aundi, alaituak izan dira, ta Disney joan ostean, Kalifornia'ko gobernadoreak esan dauanez, pizkat goibelago, tristeago dirudi munduak.

Onez gainera, Walt'ek ba-eban —eta dau— beste zerbait, bere idurimen azkarrak jasoriko uri aundi bat: Disneylandia. Amaika urte ditu uri onek, eta Los Angeles'tik laster aurkitzen da, bere atak gazteentzat eta zarrentzat zabal-zabal daukazararik. 68.000 metro laukituko zoria dau, bost sailletan bananduta: Guenkale, Adur-lur, Muga-lur, Gero-lur ta Ames-lur. Bultzi txikar batek, astiro astiro, batetik bestera zearkatzen dau lurralde osoa; ba-ditu or-emen lezak eta lurpeak, eta kartoizko mendiak edurrez jantzita; ba-ditu inditarren errialde bereziak, musika zuzpergarritz birbirtuta; ba-dira an tarrantak, teatru-etxeak, zine, denda ta saltoki dizditsuak, liburutegiak eta ipuin-saillak. Ango sarre-rik ez dira inoiz gitxitzen: 1955'an asi ta gaur arte, amairu milla lez doaz, egunero bera ikustera. Jolas-toki zoragarria, benetan! Gaur, bere egille asmotsua il dalata, orkeskak musika zurbil antzekoa jotzen dabe. Ikurriñak aga-erdizka dagoz.

Leku askotan, Disney'ren omenez jaiak egin dabez, baita ari oroigailuak jasoteko asmoa artu be. Eta irudizko uririk? Baita ori be! An-emen eratu ta jarri ditue Disneylandia'ren antzeko aur-urriak. Guk euskaldunok be, uri nagusietan beintzat, bear geunke zertxobait, Uriburuetai ba-doguz ortarako leku zoragarriak. Bilbao'n, Artxanda aldean edo, txit egoki letorke ume-uri dotore bat; baita Donostia'n be, naiz Igeldo'n naiz Uria inguruan. Zergaitik ez egin? Zergaitik jasoo ez olako aur-baratzak, ume-urriak Bilbao'n, Gazteiz'en, Iruña'n. Donostian? Gaztetxoak olan azi ta ezi ezker, ez gintzakez ain lur-zale, donga ta biurri izango. Inguruko ikasiak garabiltz sarri. Gure biotz-sentipenak naikoa samur, ezti leunagoak litzakez. Egia esan, Gabon-jaiak. Urtebarri ta Erregeak dirala-ta, olako zerbait euki dogu gurean be: Bilbao'n, Erakusketa-azoka lekuan, Ume-parke apaina izan dogu, Donostia'n, Iruña'n eta Gazteiz'en be bardin. Beste erri askotan jaiotza bizi-bizirik euki doguz. Zornotza'n berton, Valet'ek ikasbide ederra emon dau, bere lantegi alboan guztiz dotore eratu dauan jaiotza biziak.

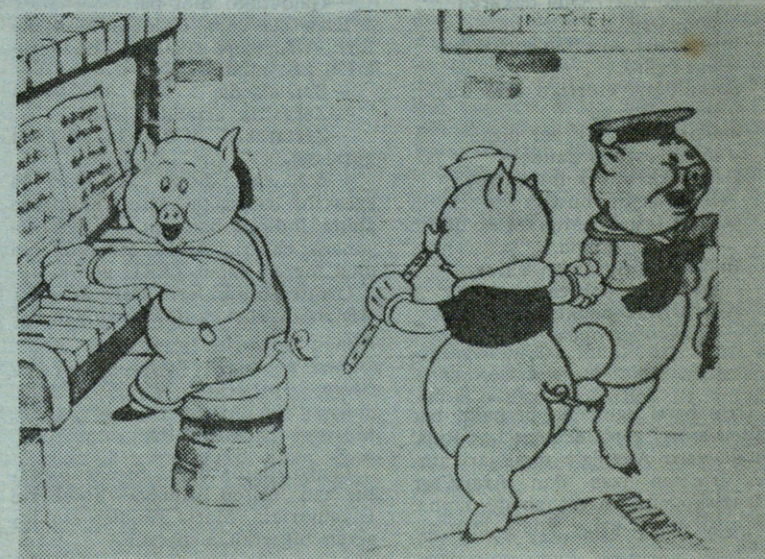
Aurrera doa mundua. Gizonaren biotz-zokoa, alan be, erdi-utsik daukagu. Zegaz bete? Jainkoak —esan dot—, txiki ta aundi, makiñatxo bat gauza eder ipiñi euskuzan biran. Dana lez geuretzat. Gauzon barrua misterioz beterik dago; azalez bakarrik ibilli bage, goazen euron barren-muñera. Aur-jolas arriskutsu gei-egi, iskillu, aitzo, tarrant, burruka-tresna, telebixta geiegi dago gaur! Beste mundu orretan, Disney'ren ames-mundu orretan murgildu beitez gure gaztetxoak, eta orokun goxo orreikaz geldituko yakuz betiko. Umetako gauzak bai atsegingarri!

WALT DISNEY JATORRIZ EUSKALDUNA OMEN ZAN

«Linea» egunkariak Frantzi'ko «Gaillac» erritik artu berri du idazki bat, au esanaz: Murtzia'ko Aintamentuak artu duan Walt Disney'ri orotarria jasotzeko erabakia, ontzat ematen du idazle onek. Eta bide batez, eskatzen du, izen sonatu orren azpian bere egizko izena jarri dezatela. Izen-abizen egiazkoak, auek omen-dira: Jose Gizao Zamora. Gizao abizen euskalduna omen-da ta Zamora Almeria'koa.

Ondoren, izen-abizen auen agiriak billa ditzatela eskatzen die egunkariok, onela garbi gelditu dedin, Walt Disney gure tartekoa dala. Orra gure odeleko ustegabeko beste bat.

1933: IRU TXERRITXO

Idazlariok, bertsolariok, ba-dogu ortan arlo berezia: geuk edertu bear dogu aur-literatura, umetxoan buru exikiak erreztatu al dabena eskiniñ. Bildurgarri dana, itxi. Idurimenari, atek egegi. Iduri-zale amorratua da umea. Nik olako bat egin nai izan neban, umetxoan ames-munduari atek zabaldu, Jolasketa ipuin liburua osotu nabanean.

BIZKAIA

ERMUA

«EL PELOTARI» «AMA LUR»
ETA A. R. C. E.

Jun zan Abendua'ren 23'an zauan egitaraututa «El Pelotari» eta «Alkezar» emoteko Ermu'ko Antzokian, eta baita ere «Ama Lur»-aren gainean itzalditxo bat egiteko Idoeta Jauna'k; baño gauzak ez zian ondo ulertu, eta azkenengo orduan, batzar nauzia zagoala, ta, beste egun baterako gelditu zan, «Ama Lur» aurkeztia eta ikusketa labor oiek emotea. Gure alde, berriz ere itz egingo dogu «Ama-Lur» aldekoarekin eta ipiñiko dogu eguna; baño A. R. C. E.'kuak, eurok ere, ziur euki bear dute Antzokia. Atzeratasun au dala ta euren gain geiago berba eginda eta alde orretatik ez dago kalterik, Ama Lur'tarrak artu duten arazoak baizik.

A. R. C. E. aitatu dogunez esan bearrekoa, degu urregio idatzit baten bere gain egingo degula.

ERIoTZA

Larogei urte dituala, eta gaixo luze baten ondore, il da erriko seme zintzo eta eleiztarra zana Doroteo Gorritxategui Lauzirika. Gure agur-naigabekoa bere sendi'ari, bat ez be gure ezkon-anai Juanito eta adiskide Lekaide Luis'eri (G. B.).

Bazkun onek, enearen bitartez birritan eskatu du Ermu'a'n agerkera bat egiteko (ajialdi bat); leleogotan «Cinema Ermu'a»-ren Lendakariarekin itz egin genduan, eta idatzi bat bitartez gelditu zan, eta zori txarrez, ez zuan izan erantzunik; eta orrela bukatu ziran gure alegi'ok. Gerotzik oraintxe, bi illabete berriz artu degu eskubidea antzoki baten edo bestean antolatzeke Jai bat; eta nola ager-tokia batek bakarrik dituan, da A. R. C. E. dagoan la negiteko gogoan oieri, dantza taldeko buruari, ezkeiñi gontzan berri au, eurok guk baño obeto antolatu'ko zuela eta eurak ere geiago agertuko ziralakoan, baño oiek ere... gaur arte. Kanean agopean esandako itz batzuk bezterik ez... eta guk diñogu «Ja Gizonak!», noiz erantzun bear degu Galdakao'ko gure adiskideari?

ARANBERRIA

ZEANURI

Gabon-jaiak igaro doguz, eta ba-kean igaro be. Lenago ba-ziran egun onetan errondariak ugari: batean burdie eroan, bestean solo-tresnak arago batera... onein antzeko gauzak sarri entzuten zirean; baño orain eztogu orrelagorik ikusten. Obea da izan be bakea.

Baña bazan lenago oitura guztiz eder bat: gabon egunean, neskato mutikoak aterik ate kantari ibiltzen ziran, eta guztiz polito abestu be gero. Orain be gogoan dodaz batzuk. Ona emen bat:

Belen'go Barri Ona dakargu
poz-pozik
Jesus nola jai dan aurtxo
bat egiñk:
Sorkaldetik etorriko dira iru
mago Errege
maitasun nekeak zer diran
aixek esango daude.
Gaspar'ek dakar intzentzoa,
Baltasar'ek mirria
txi-roak jasteko Meltxor'ek da-
kar urre gorria.
Bildots agiri zaraan aurra,
etzara zu pobrea
Aita Urtzik dauko zeruan zu-
retzako erropea.

Urte barri egune'an berbaldi bat egiten etorri zan, lenengo Los Rios'en da gero Angola'n mixiolari aibat urteetan izan dan Araibi'tar Franzisko, lemonatar abade jauna. Berbaldi onen gaiak oneik izan zirean:

—zenbat siñisbageko dagozan oraindiño.
—gure ardura eta eginbearrak euren alde.
—Afrika aldean dagoan mixiolari bearriena.
—Vatikano'ko II'gn. Batzarra eta mixiñoiak.

Ondoren, proyeziño batzuen bidez Angola'ko oiturak —gurekan-dik oso desbardiñak— eta bertako

mixiolarien bizitza eta lanak erakusten emon euskuzen.

Amaitzeko, Angola aldera mixiolariak joan daitezcan bere gurari be-ro agertu euzkun.

Erri onetako eiztariak guztiz pozik eta arro dauz: basurde bi il dabez Gorbei inguruan.

Baña oraindiño badaukazue zeri ekin. Ugari izan bear dabe azegari edo orrein antzeko piztiren batzuk, ze gure ausoan, gau baten, ogetasei ollo ilde bertan itxi dautzoez.

GORBEATARRA

ABADIÑO

EUSKALTZAINDIKO

Euskaltzaindiko Urgazle izendatu dabe Abadiñoko Jose Luis Lizundia. Euskaltzale gartsua, Euskal-Jakin-tzarako zaletasun audiagaz gai onetan bere buruz asko ikasi dabena da, eta biotzez maitatzen dau gure izkuntza zarra.

Ainbat idazlan argitaratu ditu euskal aldizkarietan («Euskera», «Zeruko Argia», «Txistulari», «Tavira», «Guerediaga» eta bar).

Bizkaiko euskal-idazle gaztien artean, onenatariko bat jatorku Lizundia, eta bere izena ezagutua da gaur Euskalerrian, euskeraz idazten dabezan lanakin bere merituz irabazi dabelako entzute on au.

Irratioetan be izan da lankide, euskerazko gaiakin.

Benetan poztutzeko da, Euskaltzaindiak goratuta ikustia abadiñoar bat. Zorionak, Lizundia adiskidea, eta alegindu emendik aurrera be euskeriaren alde al dan guztia egiten (orainarte alegindu zarien moduan) Durango - Merindadian galdut ez dagiten gure izkuntza zarra.

N. A. G.

LEKEITIO

ALDAMIZ ETXEBERRIA. G. B.

Arritzekoa da, asteroko izparringi ontan ezertxore ez esatia gure mixiolari trebarean berri. Izparrak, noiz naizka artzen dira ala ere. Askotan izpar oiek tamalak. Tamalgaria izan zaigu, egun auetako batian, an Perú aldeko basamortuan bere bizia eman duana jakitean. Aldamiz Etxeberria izan, ameriketa-ko lurraldietan ogei urtean! zenbat lan! Mixiolaria izatea naiko ez dala, abiadore zan. Beren lanak batera ta bestera egaz egaskin da guzi egiten zituau. Ebillaldi oietako batian Jaunak bere besoeta deitu ta eraman digu.

Leketio uri politeko semea zan. Bere anaiakin elkar izketa bat izan det. Elkarrekin lanean nabillen eskero, ta nik ikusi korbata beltzaz, ez nion ezer galdetu. Uste nun-nik, korbata beltza jartzea, edozeñen gorabera dala. Askotan edozeñek jantzi oi degu.

Lantokian, langille batek esan ziran: Jakin aldezu Aldamiz-en anaia, mixiolaria, an Peru'n il danik?

—Bañon, anaia al zan?

—Bai gizona, bai.

—Ezin det sinistu. Atzo ikusi nun bera emen korbata beltzakin, bañoñ, etziran ezer esan.

—Ba, galdetu diozu gaur etortzen danián.

—Galdetuko diot ba.

Esan eta egin. Galdetu nion berari: Aizu, zure anaia al zan, Peru'ko il zan mixiolaria?

—Bai, ala da.

—Zergaitik etzendun esan?

—Zertarako... il dala ta, anai bat gutxiago.

—Bai, egia diozu. Mixiolari ta egaskiña batera ta bestera eramaten abilla. Indioak bataiatu ta kristautsunera ekarri. Arek, lortuko zun ongi merezi duan ZERU ederra.

Ora esan nik, lerro txiro auetatik ARGIA-k esan ez duana. Goyan Begoz.

EGUZKIZAR

MARKIÑA

Lengo illaren ogeta batean bateatu zan Miren Amaya Etxebeste Etxebarrieta, Maria Anjeles eta Joseren bigarren alabatxoa.

Lengo illaren 28'an il zan Justo Barrenetxea. Goian bego.

Erriko iru gazte Misiñoetara joakuz, bost urterako. Antonio Kareaga, Venezuelara eta Mari Tere Ansola ta Milagros Txurruka, Ekua-dor'rera. Onekin, beste iru «auxiliar» be badoaz, euren artean, Laiz baserriko Maritxu Urriolabeitia.

Erregen egunean egin euskuen agur goiko irurak. Ondo ibili ta zintzo jokatu!

Gure artetik lenengo misiñoetara joan jakun mutil gaztea be, Xabier Garzia, Marruecos aldetik etorrita, geure artean izan dogu gabon jaik ospatzen. Erregen egunerako barriro bertaratu jaku, lanean sendo jarraitzeko uste beteaz.

Coca-cola'k Euskalerrri guztiko umeentzako izan dauan Idaz-leiaketan (Concurso de redacción), lenengo artean geratu jakuz Begoña Iturriarte ta Nere Duralde. Baita «Escuela Laboral»-ean ikasten diarduan Juan Jose Legarra mutiko trebea be. Zorionak zuoi, eta jarraitu olantxel!

Barzelonako Merzedarioen nagusi, Aita Iñaki Ibarluzea, gure erritarra, izentau ei dabe. Poztutzen gara.

Kruzelegiren zuzendaritzak lan guztiak Markiñan egitea erabagi ei dau. Orretarako, Deuston izan dabezan lan-tresnak ona ekarri ditue. Izan daitela danen onerako.

Musika jotzalleak be pozago putz egingo dautsie euren «instrumentu» ei, lan-saria geitu egin ei dautsie ta. Poztuten gara. Auspojtzalleari be laguntzaren bat emoteko ei dira. Jo ta kel, dagoan otza kentzeko zeozzer bearko da ta.

Bilbon be, Santo Tomasetan Aurrezki-Kutxak eratutako norgeiagokan, Markiñan lenengo saria atara eben ollarrak edo kapoiak (15 kilo sei illabetea) izan ziran nausi. Felix Zelaya dogu euren jaubea. Zorionak!

M. K. O.

BERMEO

GABON JAYAK

EGUZKI ALDE koak batetik eta ITXAS MENDI taldekoak bestetik, iñozko obien abestu dabe kalerik kale Josu jayotz aldiko Gabon Abestiak Euskera ederrian. Ganera Fraile gazte biren ardurapean. Eta entzun dodanatik, euron irabaziyak, erruki erazuetarako izan ziralak. Ederki. Eta guk, erritarrok, ez dogun artean ezertxo be egiten erriaren alde, izan deitezala Abade eta Fraile gazteak Bermeo'ko gatz eta egintza onbidetsuak astindu eta agertuko dabiñen. Eliz barruan erreza egiten da: Ezin ukatu. Baña eliz kanpoan be erreza eta geyago egin leiteke. Ez bildurtu, jaunak, erritarakaño urreratuten Kristoren erara. Or dago zuben lana benetan, alper askok... kritikau.

BAZKUN BARRIYA

Bazkun areto eder baten eratu dabe bermeotar ikas-mutil, arraintzale eta erri langilleak soziedade barri bat. Beronen izena CULTURA y DEPORTE edo olakoren bat izan biar dau. Beintzat abenduko azken aurreko igande eguerdi baten egundoko abesti, eresi eta dantza'ko jai polit bat eratu ebien. Ganera entzun dodanatik, aurrerantzian be olako jai astegingarriak egiteko asmuetan dabilatzaz. Ederto gazte. Ia olan aldatu edo kanbiyaten dozuben ITURRI GORRI'ko egarri zalien bideak. «Pilatos» en etxian be bai dago, ba, non asetu bermeotarran egarri batzuk. Ai olan balitz, gaur Bermeo'n dagozan irabaziyakaz, beste txori batek kantako leuskiyoe uritar guztiyei.

BERMEOTARRAK IZAN DIRA

Barrueta pintorie: Erzilla poetie: Akurio itxas gizona: Arzadun generala: Anasagasti arkitektoe: Elorrieta anaia: Nardiz almirantie: Tellaxte ingenierue: Izpisua arkitektoe eta beste eun gizon ospatsu. Ia, gaurko gaztediya, onen goitik geratuten diran, DAUKOEN ERREZTA SUNAKAZ edozetako.

URKIDI

GALDAKAO

NIRE LANTEGITIK

Lenago be iñoz esan dogun arren, barriz idatzi biarran aurkituten ga-

ra, ze, esaten danari gor eta idazten danai itsu egiten diralako ikusi biar dabenak, naita egiten dan eskapidia bidezkoa izan. Beste ainbeste da Galdakao'ko ertxodon nagusiko txauburu jaunak euskaldunoi egiten daskune.

Atzenengo Erroman izan zan Eleiz Batzar Nagusia amaitu ondoren, beren agindui, erri bakoitzak beren izkuntzan eleizkizunak egiteko eskubideai oratuta, ainbat juan, biar izan genduban erriko euskaldunok euskerazko meza BAT lortuko ba'genduban, da lortu genduban, naita eberdarian ospatuten dan bi'garrena, zortziretakua izan: Eta pozik egon gara, baño, aspaldian, eztagiku zergaitik, naita jaupa edo meza orretara, euskerazko jau-pa orretara guazen eleizkide guztijok euskaldunak garen, besterik ezpa-da lenengo euskeraz esaten dabezan txadon ontako gora-berak, edo barriak, barriz gazteleraz, erderaz irakurriten dabez apaizak, zergaitik danok euskaldunak izan ezketiño?

Aurrerago esan dogun orrek, euskerazko jaujan gazteleraz irakurtiak —naita meza ortan ezogun euskera baño beste izkuntzarik entzun gura, beren bitartez entzun gura dogulako Jauna'ren itza, obetuago gurtuta amak erakutsi euskun euskera goxoan—, beste mezatan beste ainbeste egingo ba'lebe; izkuntza biñan irakurri, baño, tamalez ezta orretara; beste jauptan ezta itz bat-be euskeraz entzuten, txadonean daukaguzan lau apaizak euskaldunak diran arren. Zergaitik betik izan biar dogu euskaldunok alderdirik txarrena eruan biar dogunak naita geure errian, Euskalerrian aurkituten garen? Gura genduke aintzakotzat Txauburu jaunak artu daien erriko euskaldunak eskabidia.

—Illa onen 6'gn. eruan euskun JAUNA'k bere magalpera, Zuatzo auzotegi'ko Jugo'tar Libe anderañu argia. Ezta gatzetxua izan, berrogei bat urte, baño, bai ora oneko neskatilla. Zezu zabaljan eukiko al'dau Jaun-Goikua'k.

—Azken aldiko jokaldietan eztabiltza ondo gure «Galdakao»-ko ostikolariak, zergaitik ze, puntu asko galtzen dabe. Azkenengua, illa onen 8'gn. Jokatu ebena, santurtzetarran aurka jokatu eben gureon landan, baño, ori-ta guzti be lau sardiña ederrak sartuaz irebazi egin eben santurtzetarrak, guriak mozollo zistrin ergel bat baño ezeutslako arei sartu. Ia mozolluak, galdakao-tarrak!, lenengotan legez egazkada gogorruguak egiteko gertuten zaren, atzeko aldian ez-geratuteko...

—Lerrotxu auk idatziten gagozarian, Urtarrilla'n 10'gn, arratsaldian, edur-zuria jausten dago parrarra, erri-ta bere inguru guztiak jantzi zuri garbiz eztatduaz. Zelango gogorapenak etorten yakuzan burura edurrez jantzia ikusten doguzan bakoitzian gure inguruko mendiak! Zenbat gogoratuten garan orain zazpi urtu, betiko, itxi neza-zan ski'kaz! Nik baño zorion obia-gua eukiko al'dabe tresna atsegin garri orren zale guztiak.

BASA-JAUN

GIPUZKOA

ORIA'KO ALEGI

GAZTEDI BERRIA

Gure gaztedia onelakoa eta alakoa dala ta iritzi asko entzun eta ainbat idazlan irakurriten ditugu baiñan iritzi oietako amarretatik bederatzi okerrak dirala aitortzeko ez degu kezkaen izpirik.

Ludi onetara etorri besterik ez eta dan-dana egiña eta erabakia arkitu dutela. Eta guk diogu: baiñan nola egiña eta nola erabakia? Egia esateko askatasunik eta indarrik ez duan gizarteak, nork berea zaindu eta bereari eusteko eskubiderik ez duan gizarteak nolaz esan ori? Zer erakutsi eta zer eman lezaioke onelako gizaarteak gaztediari? Garrantzi audieneko gaiak ezkutatu edo erdizka agertu zaizka nola irakasle aldetik ala agintari eta berri- emaille'en aldetik baitere eleiz gizonen aldetik eta gau illuna bezain beltz dan edozer, edur itxuran agertu ez za-zaio, gaitz-erdi.

Diru eta dirudunen aurrean auzpezen dan gizaarteak, gutxi sakela ondo betetzearen askok amabi orduan lan egin bear duten gizaarteak, indarkeriaren itzal-emalle eta bere ekaizt madarikatuak gaitzetsi eta salatzen ez dituzten apaizak, zer eskeñi lezaioke gaztediari? Langilleen txanponak bildu eta asteko lau egunetan kinielak bete besterik egiten ez duan ingeniero'ak (gure begiz ikusi) zer izen du merezi eta zer kontu artu lezaioke gaztediari?

Gizaarteak gaztediari biotzeratu edo ezarri diono «ideala», ametsa eta elburua «fubola» izan da. Fubola etxean, lan-tokian, atarian eta irratietan. Fubola egunerokotan lau edo bost orri beterik eta orrezaz gain, utsa.

Esan degun guztia eta isiltzen ditugun beste gauz asko, ori da zizaarteak gaztediari eman dion ondorengotasun edo ofordetasuna. Baiñan ofordetasun orrek ez du gaztearen adimenean eta biotzean arnari' sortu eta, Goikoa'ri esker, bere erio negargarri ortan beste bide bat aukeratu nai du: egi-bidea, justizi-bidea, korapillorik gabeko bidea.

Gizarteak itsasi dion gaitz zitala menderatzeko bear dituan sendagariak eskatzen ditu deadarka eta gizaarteak uko egiten diolarik ortxe dabil itxumustuan amilka eta zili-purdika egarri garratz ori asekoduan iturri billa.

Zer eska lezaioke gizaarteak gaztediari? Eta, zer zor dio gaztediak gizaarteari?

IKAZTEGUIETA

Il da Iñakil!

Izoztuta utzi gaituan albixtea izan da auxe: «Il da Iñakil!».

Bere gaxotasunaren berri bagenekin zertxobait; alaz guztiz ere ez genduan sinistu nai eriotza aiañ azkar zetorkionik; gure gogoak ezetz ziona, gertakizunak baieztu du; si-

nistu nai ez genduana, aitortu egin bear; egia da: «Il zaigu Iñakil!».

Urte bete luze baten buru, naiko beta izan du gaitz makurak bere atzaparrak barne muñetaraño itsateko. Giza jakinduriaren alegiñak alperrikako biurtu dira; azkenean eriotza nagusi!

Jatorriz Zaldibitarra ba-zan ere, gure gurea genduan ikaztegiatarrok: izan ere, azkeneko ogei ta amar urte auetan, gurekin bizi bai zan.

Laguna genduan; ze lagun ala erel

Ixkanbilla eta zalaparta aundirik sortu gabe igaro ditu bere bizitzako egunak.

Zuzena eta leala; langille zintzo eta burutsua; bizkorra, jatorra, giza-artekoa, alai eta guzien konfiantzakoa; apala, ixilla eta lagun-

(8'garren orrialdean jarraitzen du)

Zeruko Argia

Zuzendaria:
JOSE IGNAZIO GABILON-DO PUJOL

Naparroko-Kantuarri ta Ara-goiko Kaputxinoak argitaratua.

(Carlos III, 22. Pamplona)
DONOSTIA'n

Oquendo, 22; tel. 26666

ARPIDE-SARIA:

Urtekoa ... 150 pta.
Erbesteoa ... 225 pta.
Aidez artu nai bada, galdetu.

Izkuntzen Ikastetxea Bilbo'n

Izkuntzen irakaskintza oso goi dago gaurko egunetan. Bi, iru ta lau izkuntzen jabe diranak, munduan ugari ditugu; ta izkuntza oien ateak iriki-ta ditugunean, gure jakintza bideak ere askoz zabalagoak egiten zaizkigu. Euskalerrian ere, gaurko gazteak izkuntzetara jo dute askok.

Ba-zan ortarako asmo bikain bat Bilbo'n: Izkuntzen Ikas-etxe Goiena jasotzeko asmoa. Bartzelona ta Valentzia'koarekin batera, onartu zan Ma-drill'en Bilbo'koa ere. Baiña arrazkero, bi urte auetan luzatzen ari zitzaigun ikastetxe ori jasota ikustea.

Azkenean, orreatik, aurrera daramate asmo ori. Ta ba-da ordua artarako. Valentzia'koa, bukatua da aspalditxo ta asita dago irakaskintza lanean. Gure atzera gelditu da, ba, besteeikiko.

Etxea jasotzeko lan-aurrerapenak, Constructora Asturiana'k bere gain artu ditu. Ezta makala or dijoan dirutza: 19.851.408 pezeta kostako da etxe ori. Etxearen planoa Basterretxea'tar Jesus Rafael bilbotar eraillileare-na da.

Ortarako lenbizi, Bilbo'ko Udaletxeak Deuto'ko pelota leku zaarrak artzen duan lurra eskeiñi zuan. Gerora, Bizka'i'ko Aldundiak eta Sal-eroste, Industri ta Itxas-bideetako Kamerak, inguruko lurak erosi zituzten. Onela osatu zan Ikastetxe ontarako bear zan lurra.

—ooOoo—

Ikastetxe onetan zer erakutsiko da? Munduko izkuntzarik zabalduenak izango dira or erakutsiko diranak. Ta asieratik auek izango dira izkuntza bakoitzarentzako irakasleak: aleman-izkuntza erakusteko bat; arabe izkuntzarako beste bat; prantzesa ta ingelesa erakusteko, launa irakasle; italiar izkera, portugaldar izkera ta Errusi'ko izkera erakusteko, irakasle bana.

Oietako bakoitzak, beste irakasle laguntzaille bat izango dute. Beraz, amairu irakasle ta amairu laguntzaille izendatuko dira izkuntza oiek erakusteko. Orra Bilbo'n Euskalerriak izango duan Ikastetxe Nagusia munduko izkuntza aundien jabe gure gazteak egiteko.

—ooOoo—

Norbaitek usteko luke, Ikastetxe orren aurrean, euskaldunok arro ta pozik geldituko gerala. Baiña egia esateko Ikastetxe orrek latsa ta naiga-bea sortzen digu, poza baiño geiago.

Izan ere, kanpoko izkuntzak orren arduraz erakusteko etxe bat Euskale-rrian jaso ta gure Euskerarik bertan ez erakustea, izan ditekenez gauzarik negargarriena litzake guretzat.

Etxea laguntza bearrean dagoenean, lotsagarria da kanpoko lanetan gure dirua gastatzea. Ezer baiño lengo, Bilbo'ko Izkuntza Ikastetxe Nagusi orrek, gure euskera artu bear luke, erakusteko ta indartzeko.

Kanpoko jakintsuak ain estimagarri duten gure izkera, etxean onen bazturtua ta aztua eukitzen ba-degu, gure jakintza-mailla oso lurpean de-gula adieraziko genduke.

Etxe ori bukatu baiño lenago, saia gaitezen, ba, gure agintari ta bitar-teko ari diran guziekin, bear-bearreko dan Euskal-Irakaskintza ere etxe ortan antolatzen.

ESKUTITZAK

Marxista itxurazko intelektual bati

CARLOS SANTAMARIA

Zure artikuloa, Madrileko aldizkari batean atera dezuna, etzait guztiz ondo erori. Barka zaidazu orrela-ko kitenkeria, baiñan eskutitz au irakurtzen jarraitzen badezu, ez ondo erortze onen zergatia laster jakingo dezu.

Idazlearen legerik nagusienetako bat argitasuna izan bear dalakoan nago. Idazle batek, irakurleak ulertu de-zan gisaz iskribatu bear du beti. Ez ikusi-makusitan ibili.

Badakit, sail ta mail asko direla idazkietan, eta, nik esan bear berria dedana, kasu bakoitzari dagokion neu-rrian, ezarri bear zaio.

Zure pentsaera-egitura, zure arrazoiak erabiltzeko era, marxista da, agiriz. Bestalde, zure burua marxis-tatzat artzen dezan ala ez, nik jakin eztakit; orrek ez-tu ajolik, orde. Marxista izateko eskubide osoa dezu. "Zuk zure lekuan egizu lo, nik neure lekuan egingo det-eta". Ontan ez datza nere koxka.

Egia esan, zure izkerak aljebra berria dirudi; erdia, gutxienez, ulerturik gabe gelditu naiz, zure artikuluan. Zu ere teologua biurtu al zaitugu, edo?

Zure idazkia irakurtzean, Elizaren izkerari buruz nik amaika bidez esandakoa bururatu zait. Baldin, gaur-ko munduari mintzatzeko ezin-ulertuzko izkuntza bat erabiltzen jarraitzen badu, zer eginik bat ere ez-tu Elizak.

Beste izkuntza, eskolastikakoa baiño ulergarriagoa, adi-errezagoa, erabilli bear dute Eliza-jendeak, oraingo guda ez badute galdu nai. Alaxe pentsatu det, aspal-didanik, eta, amabost urte da, ori esan nuala. "Centre

Catholique des Intellectuels Français" agiriko batzar batean, "La Mutualité" "salle" dalakoan.

Gero, batzuek "batzar-nagusia", eta bestee "konzi-lia" deitzen dutena, etorri zan, ta bai zorionez etorri ere. Eta, begira nun, batzar onen jo-mugarik andiene-tako bat orixe izan da, ain zuzen ere: Elizaren izkun-tza aldatzea, moldatzea, egokitzea, gaurko munduak Elizaren irakaskintzak ulertu ahal dezan. (Sinistu edo ez sinistu, ori beste lelo bat da).

Zuek, marxista itxurazko intelektualak, erabiltzen de-zuten izkuntza, gero ta ulertzaillagoa da, berriz, eta au oso señaletxarra da, nere iritzi apalean, egiazko erria-ren gero ta urruñagoak zeratela adierazten dulako. "Círculo de iniciados" batentzat bakarrik idazten al dezute?

Zenbat eta argiagoa izkuntza, ainbat eta garbiagoak marxista-kristauon arteko artu-emanak.

Eta ez naiz ni bakarria ori pentsatzen duna.

Marxista teorikoen izkuntzari buruz, au esaten zuen, izan ere, oraindik orain, Georges Lavau idazlariak, "Esprit" aldizkarian: "C'est un idiome très rigoureux, difficile, logique, qui place très vite le non-marxiste, essayant de dialoguer avec le communiste, dans une situation presque sans issue".

Orregatik, esan dizudan guzti orregatik, etzait ondo erori zure artikuloa. Utzi zazu, otoi, aljebra berri ori eta mintza zaitzez... "kristaueraz".

Espero det, etzezula nik esandakoa alde txarretik ar-tuko, ni obe bearrez bait nabilkizu-ta. Agur.

ARRATSALDEA

JOSE DE ARTECHE

«Zerbait gerala uste ta ezer ez gera...»

Orrela zion periodikuan Ba-sarri lagun zar biotzekoak lengo egun batian neri eskeintzen ziz-kidan bertso batzuetan.

Egi borobilla auxe. Ari gera lanian ilusiorik aundienarekin, eta geuk ez dakigula, edo bein-tzat ainbestekorik eztalakoan, barrenetik pipiak jota gabiltza, arrak bere lana oso aurreratuta.

Bai. Marañoñ sendagille jakin-tsuaren liburu batian irakurri nuan aspalditxo baten. Gizona-ren okerrik aundienetako bat jotzen zuan Marañoñek urtea-ren kontu ez izatea. Alegia, bein edade batera iritxita, gizonak gaztea balitz bezela bizi nai izate. Edadearen kontu ez izatea. Beti gazte bezela agertu naia.

Grazi aundiya egin zidan joandanekeo batian José María Donosty idazle ospetsuak. One-la zion artikulua batian. Gaztea nintzala oraindik, eta nere gaz-

tetasuna zala bitarteko, gaitza errex menderatuko nuala.

Eskarrikasko Donosty adixki-dea neretzako azaldu zidazun ongi-naia gatik, baño... Iruro-gei urteko agurea gaztea orain-dik?

Irurogei urte inguru batatz-beste iltzen ziran gure aitona-k. Ortxe nunbait. Gaurko senda-gintza aurrerapen arrigarriakin bizitza luzatu dala ezin ukatu, baño irurogei urteko gizona gazte bezela iduritzea, geiegitxo da.

Bai. Berrogei ta amar edo be-rrogei ta amabostetik aurrera la-nari neurria billatu bear. Ogei-tamar urteko lan bultzada ezi-ñezkoa da irurogei urtekin.

«Oi, zein ituna dan beera bear au nik ez nai eguna biurtzerik gau».

zion Lizardi aundiak oraindik bere sasoi gordinean.

Za zirudin olerki orretan bere

eriotz goiztarra nabaitzen zuala.

Nik ainbesterik ez diot. Baño gizonak bere bizitzako arratsal-dea ezagutu bear duala, ori bai, batere zaltantzarik gabe gañera.

¡Bizitzako arratsaldean sartu naiz! Arratsaldeari dagokion be-zela nere lanak eraman ditzadan emendik aurrera. Udazkeneko arratsaldeari dagokion bezela. Udazkeneko arratsaldea motxa baita. Motxa baño ederra asko-tan.

Ez pentsa gero lerro abek idaztean triste nagonik. Ezta urremanik ere. Barren alaitasu-nez ari naiz. Oso pozik. Pozez lertzen.

¡Ba nuan gogua! Gure astero-ko maite ontan berriz asteko irrikitzen negoan. Astero-astero-ko artikulua emango dizkit la-nak emendik aurrera. Ori ezda posible izango. Baño noizbeinka oraindik emen izango nazute. Gure Jainko onak nai duan arte.

AZTERKETAN

Gutxi edo asko, beti egiten deu-tsak ZERUKO ARGIA'ri nere kolko-rako eritzizko azterketa bat. «Urli-rena motel dator, Berendiak oba idazten ikasiko baleu... Sandiarena jakingarria, beste orrena beti beze-la oso interesantea... «Iñioz baita norperan burua ondo berotu be Ur-liari kritika zorrotz bat egiteko edo Sandiari zorionak emoteko. Baiña, augatik edo onegaitik, edo beti gau-za beren inguruan jira-biraka idaz-ten ez ibiltarren laga izan dot. Orraitiok, ustez on edo txar diranen gainetik begiratura laster kontura-tu geinke ZERUKO ARGIA'k urtetik-urtera asko irabazi dabela, bai eus-

keraren aldetik eta bai gaiak era-biltzearen aldetik.

202-garren zenbakiari begiratu bat emonaz, argi ikusten dot egin dan aurrerapena. Badira esaten dabi-ek sarriago edo orri geiagogaz ate-ra biar litzakiala. Egia esan, ni ez naiz iritzi orretakoa. Obeto esan, ez naiz aundizale, gauzak gurago dodaz obetu, naizta bere txiki izatearen barruan.

202-garren zenbaki orretan iraku-rri dodanik lanik onena (jakiña, one-na nere uste apalean), beste on as-ko ukatu barik, ta batez be ezagu-tzen ditudanen artean idazle barria iatalako, «Gazte naiz» orrialdeko Mi-kel Ugalde'ren Eriotzaruntz artiku-loa da: gaia, zentzuna ta euskera, irurak batean ondo uztartzen daki Ugalde gazteak.

Orri berean, B. Arregi eta K. Gar-mendia Lasa'k emoten deuskue ja-kingarri ederrik eureh lanetan. Orri onek bere mailla ondo mantentzen dau. Etorkizuna eurena da, ta gero-koa bideoneratzean daukagun erres-ponsabilidadea gaitik, begiratu ta lagundu bear deutsegu nagusiagonek esperientziak aolkatuz. Baiña, zorio-nez, Ugalde bezelakoak ez dabe bear iñoren kontzejurik. Berak lez idazten dabienean ondo dakite nun-dik dabizen.

eZnbaki berean, Carlos Santama-ria'k Eskutitzak'ren asieran diño: «Ajolakabekeria ta ez-jakiña dira gure erriaren gaitzik andienak». Bai orixe, ta gaitz ori sendatzeko ede-rrak dira Mikel Ugalde'rena lazko artikulook.

Ziero beste puntatik dabil Mune-gain, Uriona «txirrindulari»aretzaz egiten daben artikulooan.

Inglesak «sport»a sortu ebenian, gazteriak lanetik kanpora edo es-kolatik kanporako orduetan ejerzi-zioa edo beste zelabaitko «hobby» edo jolasak egiteko bidetzat sortu eben. Gero etorri ziran nor-geiag-oak eta ondoren Olinpiada barriak 1896-an, Pierre Coubertin'ek aintzi-ñako greziarren jokuak era barrituz. Guztiak, euren espiritu, profesio-nalismotik kanporakoak ziran. Orre-gaitik, oindiniok be, Españian egiten dan fotzall eta siklismoak ez daukie Olinpiadetan lekurik, profesionalak diralako. Ta gu be larri gabiz Uriona bezelako profesional bati gure le-tretan bear leukien aiña leku ez iakoelako emoten. Ederto gaude!

Urionak Barrutiagaz izan eban al-karrizketa areten, euskeraz jardun ziralako ta erdeudun guarda bat ke-jatu, emon eban erantzuna euskal-dun zitzo batek beti emon bear leu-kena da. Gure erriko kale-garbitzai-le euskaldunak ezingo eban emon olako erantzunik, famili beartsu ba-tean jaio zalako, amar urte bete baiño len laga bear izan eban esko-

la eta ez-jakiña da, gizajoa. Ala be, bere profesionalismoa askoz be pro-betxuzkoagoa da, ta gañera, bere apaltasunean, egunero diardu bas-teak zikindutako mundu zati bat gar-bitzen. Baiña tristeena da, ziklistar-rik txarrenek baiño gutxiago irabaz-ten dabela eta bere lana ondo bete ondoren miseri-gorrian bizi dala.

Unamuno ta gure erriko kale-gar-bitzaillearen frutua egunero jaso-tzen degu mundukoak. Ta, kale-gar-bitzaille onen izenik neuk be ez da-kit, ta orrek lentsatzen nau. Nere bi-dean noianean ta beragaz topatu, pena sakon batek astintzen deusta nere biotza, ta nereakutan diño: «Egun baten ez ete dugu ikusiko, gure uri nagusi bakoitzean, mundu-ko kale-garbitzailleen omenezko mo-numentu bat?» Nere borondatez beintza, zerurik bada izan deilla eu-rentzat; mundu onetan justizia nai-ago izanarren.

Ze, Unamuno'k naikoa suete izan dau Bilboko Athletikoan iñoiz jokatu bage munduan olako izen aundia izateareguz. Olako suerterik ez eban izan Nikolas Atxukarro bilbotarrak. Iñioz eskandalurako biderik emon ez ebalako edo, ixilpean gelditu da be-re izena, iñoiz Euskalerrian sortu-dan gizonik zientifikoena izanarren.

ZERUKO ARGIA'ren zenbaki be-rean Labayen'ek aipatzen daben Cultura Biológica y Arte de Traducir liburuan, izenez eta izatez bi aldiz justua dan Justo Garate'k ondo me-rezita eukan gorazarrea egiten deu-tsa gure artean aztuta daukagun Atxukarro audiari. Ain balio aundi-ko gizona zanez, ta emen aukerako laboratoriorik ez eukanez, dibise-tan pagatua eruan eben Ipar-Ame-riketara. Guk ona foballistak ekar-tzen doguzen lez.

Ederto dago gure torkizuna kale-garbitzaillearen etxean naikoa ogi jango badabe.

Xabier Gereñu adiskideari ez dau-kot esan bearrik «Bilbo Erri-Irratia» euskerarentzat mututzean asko be asko sentitzen dodala. Orrek dira euren «joya lingüística de España ta «antikuísima y sagrada lengua vascongada»ri errematatzeke emo-ten deutezkan ordaiñak. Ez da gaur-ko kontua.

Barrio sortu erazi antxiñako «So-ciedad de Estudios Vascos»? Beste artikulooan zeuk ipintzen dozuen berbekin erantzungo deutsua: «joan-dako orduak ez dirala barrio eto-rriko. Areik, betiko joan ziran».

Alperrik jarriko dozu, Euska Ikas-kuntza ori, nai bazedu aurretik «La Gran» ipiñita, olako gauza bat aurre-ra ondo eroateko gizonak bear dira. Orain, ez daukagu Julio Urkijo bat, ta ganoraz eruan leikian bakarra, Luis Mitxelena, gure erruz Salaman-

(10'garren orrialdean jarraitzen du)

ELIZA'REN BERRI

Gure egunotan, indar berri bat sortu da aize indartsua duana. Papeletan, irrastian, telekuskinean, berriak eginalean zabaltzen dizkigute. Erriak oietan ematen diotena artzen du ta eragin orri iges egiterik eztago. Elzjendeok, agian, ez tiegu bear dan garrantzirik eman berriemalle oiei. Sarri, buru arintzat jo ditugu. Beste askotan, borondate txarrez berriak okertzen ari dirala okertzen ari dirala esan oi diegu.

Baiña geron buruari iñoz galdetu al-diogu, nolatan aritu izan geran berri-emalleen inguru? Ez al-degu gerok errurik ontan? Gure gauzen berri garbi ta zaba eman bearrean, ez al-gera ajolagabekeriz jota bizi izan, alperrez berri-rik eman gabe gure gauzetan.

Periodistak eta beste berri-zabaltzaileak, oster, berri-gose ari dira beren lana betetzearren, eta guk zuzen berri-jabe egiten expaditugu, beste nunbaitetik jaso bear ko dituzte erlijio-saileko berriak.

Ortik sortu zaizkigu maiz Elizaren kontrako berriak eta okerrak. Baiña gauza au sakon aztertzen ba-degu, be-reala aitortu bearrean izango gera. Berri-papelen lana Elizaren Artzal-Erakutsia zabaltzeko bearrekoa degula gaurko egunetan.

* * *

Ontara etorri gera, periodista batzuen illetak entzunda gero. Berri-emalle oiek au zioten: maiz zerbait jakin nair'k or galdu izan dute a beren denbora, iñork berri-rik ematen etziotelako Eliz-gaiezaz.

Ta okerrera, ortan alegin txikienik ere egin ez dutenak, egunkari ta aldizkarietako berri-emallei ezertan lagundu gabe, gero aiek nolabait iritxi bear izan dituzten berrien kontra jaikitzen dirala asarre. Beraz, Eliza-ren egiak eta gertakizunak, okertu gabe alde guzietara zabaltzea nai ba-degu, gerok arduratu bear degu, gertari ta erakutsi oien mamia berri-emalleen artean zabaltzen.

Onela egin du oraintxe asko ezala, Aita Arrupe bilbotarrak eta Jesusen Lagundiko Buru danak. Bi du ditu periodistak bere inguruan eta aiek galdetu ta berak erantzun, oso egoki jabetu ditu Elizaren zenbait gertari ta galetan. Berri emalleak eskerrak eman zizkioten jokaera orrengatik. Eta jokaera ori gure artean zabalduko ba-litz, mesede aundia egingo lioke Elizari.

Itxaropen aundi baten argitan

Eguberri bezperan Kardenalen aurrean zabaldu zan Aita Santuaren itza joan dan Abenduan. Bere jardun arek bi alderdi izan zituan: le-na ta geroa. Igazko urtea ta asi berri degun aurtengoa.

Igazko urteari begiratu bat bota ondoren, Jainkorik-eza jende artean, Gizadi osoaren pake-gosea, ta Vietnam'go gerratea izan ziran Aita Santu VI'garren Paulo'ren itzaldigaiak.

Ta, noski, ezta Aita Santuak bere begirasuna kanpora bakarrik botatzen; baizik Eliz-Barrura ere zuzen dijoa beraren arreta. Onela erakutsi digu igarotako bidea, ta norainokoa degun gure joana, ta bidean daramagun aidea ere.

* * *

Bear bada, gure arteko Eliz-jokaera ta bideko lana ikusita, batenbati bere osoan zailla, latza ta asma-eziña irudituko zitzaion Elizak egin duan bidea. Baiña mundu guziko lanari begiratu ezker, ba-degu pozteko gertaririk pranko.

Aurrena Vietnam'go pakea iristeko Paulo VI'garrenak egin dituan alegiñak, erantzun aundia izan dute mundu zabalean. Arjentina'rekin izenpetu duan itunbenean ere, aitagarria da iritxi duana: alegia, angogobernuak obispoak izentatzeko zuan eskubidea Elizaren eskutan utzi du. Au mesede aundiko erabakia izango da angogobernaren.

Polonia'k bere aldetik bere koto-likotasunaren millagarren urtea nausiki ospatu digu; Santo Domin-go'n Aita Santuak egin dituan pa-

ke-alegiñak izan dute ondoren ona ere, emen jartzekoa da. Haiti'ko errepublikarekin Elizak zituan korapiloak askatzea ere, pozgarri izan degu. Ta azkenean, Erroman ospatu duten Mundu guziko Teologi-Batzarrak bukaera ederra eman dio igazko lan guziei.

* * *

Auek atzera begiratu dizkigu Paulo VI'garrenak bere itzaldian. Ta bereala aldatu du bere begirasuna ikusteko degun aurtengo urte aldera. Ta emen ere, pozteko gauza asko gogoratu dizkigu.

Ikusteko gaude laster, Eliz-LEDiaren eraberritze aitagarri bat; ta Erroma'ko Lege-lantegi edo Curia'ko aldaketa zenbait. Liburu Santuen gaurko girora jarritako «Vulgata» berri bat ere bidean degu, nunbait. Gero, Agorraren 29'tik Azaroaren 24'ra bitartean Erroma'n bilduko dan Gotzai Billera; Pablo ta Pedro doneen eunurteburua ere gainean da. Ta Elizaren gobernuako bi Eralguntza Orokar sortuko dira: *Consilium de Laicis* = Eliztar soilen Aolku-Batzordea ta *Justitia et Pax* = Justizi ta Pakea izeneko beste Eralguntza ere eroso etorriko dira, munduko gizarte-lana ta errien aziera zuzen eramateko. Urri-lean, Erroma bertan izango da Eliztar soilen arteko Apostoladutzaren irugarren Batzaldia ta aurtengo emango zaigu ere, barkapen eta Induljentzien zuzenbide berria.

Ez gaude, berraz, negarretan urtzeko, lanean gogoz ekiteko baizik.

ESPAÑIA'KO ELIZAREN LEGE BEREZIAK

"Informaciones"tik artua:

Gotzaien Batzarrak garbi aitortu du, bera oso erabakia dagoela, Aita Santuak izentatu dituan lege bereziak uzteko ta galtzeko. Lege berezi auek Espaiña'k Elizarekin egiña duan "Concordato"aren bidez dauzka bere alde emanak. Eta auetako batzuek, Gobernuak gure artean aspalditxo egin zuan Elizako ondasunen garbiketa ezkerokoak eta aien ordain bezela dauzka.

Lege berezi auen artean, auek aitatu ditezke:

Diru kontuetan barkakizunak elizgizon eta eliz-eralguntzen alde. Gudar-serbitzuaren barkakizuna elizgizonen alde.

Auzitegiatarako araudi berezia apaiz eta erlijiosoentzako.

Espaiña'ko Gobernuagandik Gotzai eta eliz-gizonak jasotzen duten diru-laguntza.

Zenbait erri-serbitzutan ordain merkeagoak, trenetan-eta erlijiosoak dituzten txartel merkeagoak bezela.

Gotzai eta apaizak Estaduko Eralguntza batzuetan duten sarrera ta bertako lagun izatea.

Eliza ta Gobernuaren artean egiña dagoen Eliz-Unibersidadetako itunben edo tratua.

Erdi-Irakaskintzako Ikastetxeetako araudiak, Elizarenak, naiz erlijiosienak diranean.

Elizak duan Irrati-katea, ta abar...

Bere aldeko lege-barkakizun auek guziak alde batera uzteko erabakiak daude, beraz, gure obispoak, Aita Santuari derizkion neurrian.

OIAL BIKAIN BERRI
ERAKUSTEGIA

ALDAMAR

Zuzenbidea: Aldamar, 2

(Reina Regente ertzean)

Urrutizkiña 1-54-65

DONOSTIA

ERAMAN-EKARRI'rako
AGENCIA

Transportes ALE

EUSKAL ETA ERDAL

ERRI GUZTIRAKO

Iparaguirre, 8 - DONOSTIA

Eliza, bizien elkarte da. Ta bizi fieranok osatzen degu Eliza orren gorputza. Bizi bai-kera, eztegu lo egiterik, ez geldirik egoterik. Gure alegiñak, Elizako gidarien arduretan sartuak joan bear dute. Goiko ta

bekuok, gere lekua degu, Elizaren ardura ta alegiñ guzietan.

Goazen, ba, urte ontan elkarren pozean eta laguntasunean, ajinkoak Elizari eskeintzen dion bide argitsu ta onurakor onetan.

Paulo VI'garrenak irriparez begiratzen du. Zer espero ote du aurtengo Itxaropen aundi batekin argitzen diola, dirudi.

EPISTOLA

San Paulo Apostoluak Erromatarrei egindako Epistolatik zatia

Anayok:

Zuen buruak ez jakintsu egin.

Gaitzaren ordañez, ez itzuli gaitzik iñori; saya zaitezte gizon guztien aurrean onak izaten. Zuen aldetik, eta al-dala, izan ezazute pake, gizaki guztiekin.

Nere maite-maiteok:

Ez dezazutela, zeuren eskuz egin bendekurik; utzi asarrea, dagokionari; idatzirik bait-dago: «Nere gain bedi bendekua; Nik emango ditut ordañak; Jaunaren itza da».

Zuk, berriz, zure etsaya goserik badago, emayozu jaten; egarri bada, emayozu edaten; ori egiñaz, txingarrak pillatuko dizkiozu buru-gañean.

Etzaitzala txarrak menderatu zu; baizik-eta zerorrek mendera ezazu txarra onaren bidez.

EBANJELIOA

Berri Onaren zatia San Mateo'ren Liburutik (Math 8, 1-13).

Jesus'ek, menditik beera jetxi zanean, jendetza aundia zuan ondoren.

Eta orra, nun legenardun bat etorri, eta auspez, onela mintzatu zitzaion:

—Jauna: zuk nai badezu, garbi nazakezu.

Eta Jesus'ek, eskua luzaturik, ukitu zuan, auxa esanaz:

—Nai det, bada: garbi zaitez.

Eta berealaxe garbitu zitzaion legen-arra.

Eta Jesus'ek ordian:

—Begira: ez iñori esan; zoaz, baizik, eta ager zaite apaizarengana, eta emayozu.

Moises'ek ayentzako agiri bezela agindutako oparia.

Eta gero, Kapharnaun'en sartu zalarik,

euntari bat etorri zitzaion,

arrenka ta esanaz:

—Jauna: morroya daukat etxean perlesidun; eta oñaze larritan dago.

Eta Jesus'ek:

—Joango natzayo, eta sendatuko det.

Bañan euntariak onela erantzun zion:

—Jauna:

ez naiz iñor ni, Zu nere etxean sartzeko;

esazu itz-erdi,

eta sendatuko da nere morroya.

Nik ere —besteren mendeen ezik—

ba'ditut nere mende guda-mutillak;

eta, bati, «oa» esaten diot, eta joan egiten da;

eta besteari «ator», eta etorri egiten da;

eta nere morroyari «egizak au», eta antxe egiten du.

Ori entzunik, arritu egin zan Jesus;

eta onela mintzatu zitzaion ondoren zetozenel:

—Egia esan,

Israel'en iñorengan ez det arkitu

orrenbesteko sinismenik.

Eta auxa esaten dizutet:

Askotarikoz dira sortaldetik eta sartaldetik,

eta zeruetako Erreinuan (1),

Abrohan, Isaak, eta Jakob'egin eseriko dira;

Erreinuko Semeak, berriz,

kanpoko illunbetara jaurtiko dituzte;

antxe izango da negarra ta ortz-karraska!

Eta gero euntariari:

—Zoaz; eta sinistu-bezela gerta bekizu.

Eta ordu artantxe, sendaturik gelditu zan morroya.

(1) Naiz, Errege, Erregetegi, Errege-erri.

HERRIAK ETA GIZONAK

nazio-arteko-unea

TXINA, MAO TA MARXISMOA

Une auetan ezer baldin bada berrilaria enbarazuan jarzen duena ori Txinan bertatzen ari diranak aztertzea ta bertan gertatzen diranen gain iritzi bat ematea. Ala ere mundu guztirako, ots, gureztat ere bai, berebiziko garrantzia dutelako ezin ditzazkegu alderdi aietako gertaerak aitatu gabe utzi.

Ta behar bada estraiña egin behar gendukena ea zergatikan ain aparte erabiltzen ditugun ango gertaerak eta ango gizonak galde egiten da. Historigille gisarako batzuek gizaldi onen asieran «arrisku oriatzaz» mintzatzen asi ziran. Ezkeroztik okzidentean, eta gaur baita Errusian ere, jendeak, guk, reakzio bereziak ditu Txinako prolematzaz aritzerakoan. Eta behar bada gaur egunean gizadiak kontzientzi txarra du Txina dala ta. Izan ere munduko arazoak bere laurdena iskiñan, ertzean, utzita ezin ditezke konpondu. Gutxiago Vietnam'ko eta Asia'ren eguzkialde urruneko prolema nagusienak. Alaere U.N.O.'ko ateak Txinarentzat itxita jarraitzen dute. Behar bada au izango da Jolm Dulles'ek egiñikako politikeri guztietatik jarreripen audiena ta iraunkorrena duena.

Bañan jeneralki mintzatzeari utzi dezaiozun eta gertaera oietatik zerbait konkretuan atera dezagun. Gaurko gertaeretan gehiena atentzioa deitzen duen gauza Txinan na-

ziotasunean finkatzea ta indar aundia egitea. Errusiarekin duen asarreak ba ditu bere sustrai idealojikoak bañan neurri aundibatean nazioen arteko burruka dela ukatzerik ez. Ta ori marxismu ofizial ta ortodoxuekin asarre dagoen gauza da. Onek dionez proletariatzena agintera iritxitakoan eta produktio tresnak oien eskuetan jarri ezker problema oriek, nazioen arteko asarreak, desegingo omen dira. Ez da ordea ori gertatutakoa.

Txinan bakarrik gertatuko balitz errezago esplikatuko litzake, au alde guztietatik etsaiez inguratuta ta ittotzekotan dago, orregatik abertzale reakzio bat sortzea ez da arritzekoa.

Gañera ez dira ahaztu bear Komunistak Pekinera 1948'gn, etorri ziranean Maok esandako itzak: Txina gizadiaren laurdena zutik jarri da. Bañan naziotasunaren indarra ez da Txina ta Errusiaren arteko prolema bakarrik, sozialista estadu guztietan arkitu lezakegulako. Zer adierazi nai digu orrek? Klasearen batasunak, proletarintzaren batasunak, ez duela esan nai naziotasunaren prolema bigarren mailla batera pasatzea, nazioartekotasunak ez duela sentidurik naziotasuna ahazten baldin bada.

Naziotasun ori nola definitu behar den sozialista errealidade batean beste prolema bat da.

Bada beste prolema bat beste errealidade bat gaurko marxisten arteko eztabaida ta burruketan azaltzen dana. Mao'ren guardi gorriak, zenbat gizon aundi, Txinakoak jakina burgeskeriaren akusaziopean jarri ditu. Bañan akusazio ori fundamentu aundirik gabekoa iruditzen zait. Marxismuaren barruan okertu izatea, ditekene da bañan ez burgeskerian erori izatea. Gañera nork erabakiko du nork duen arrazoi? Indar gehiena duenak? Gañera proletarintzak gidatua bakarrik izan behar al du? Ara milla galdera gaurko Txinan jaurtzen diranak. Bañan Txinan gertatzen ari diranak etorkizunerako esenzialak dirala uste dutelako pena ere ematen dit ain arinki ta laburki idatzi beharra, gehiago idaztea ordea gauza pixuegi egitea litzake.

RIKARDO ARREGI

esan nahi du zuten bezela demokraziak herriaren agintea esan-nahi zuen eta oraindik danak sentidu ortan erabiltzen dute nahiz eta amaika esplikazio diferente sortu herria zer dan esplikatzen.

Bañan herriaren aginteak zer esan nahi du? Agintzeko eskubide guztiak herriarengan daudela. Herria osoa ezin ditekene ordea gaur eguneko gizarte aunduetan astean bein bildu ta danak batera agintzen jarri. Ba omen dira oraindik Suiza'n herri txiki batzuek noizean bein ori egiten dutenak bañan suizo guztiak ez dira egun jakin batzuetan biltzen Suiza gobernatzeko. Ori ezikezkoa dalako. Zer egin orduan? Demokraziak dionez agintzeko eskubidea herriarengan dago, herri guztiak oso-osoan ezin lezake gobernatu, orduan prolema au solutzionatzeko herriak bere izenean gobernatu ta aginduko dutenak aukeratu behar ditu. Ortze sortzen da elezkioen sustraia: aukera behar beharrean. Ta aukeraegiteko moduan bide besterik ez izan arren izugarritzko garrantzia izango du beste artikuluetan ikusiko dugunez.

Au da mami utsera biurteta elezkioen sustraia ta izateko arrazoia. Theori bezela oso interesantea da bañan gauzak bere lekuan ikusteko komenigarria izango zen ideia auen historia egitea. Ideien historia ta bere ta aplaikazioarena ere bai.

Bestaldetik berriz beste milla gauz kontuan artu behar dira juizio bat osatzeko elementu guztiak eskuan izateko. Bañan ez da ori gaurkoz gure egin-kizuna, bere garaia elduko da artikulua auen barruan ori egiteko. Izan ere ezin dezakegu ahaztu artikulua auen elburua: Europa'ko kontestuan politikaren teknika ta mundua ezagueraztea ta ortarako beharrezkoenak diranak jakin eraztea. Ortarako gaurkoarekin nahikoa dela uste dut elezkioen izatearen arrazoia esplikatzeko.

LIBURUAK

M. C. J. Friedrich

La democracia como forma política y como forma de vida

Liburu onen jatorrizko izenak onela zion: «Demokratie als herrschafts- und lebensform». Heidebelg'en argitaratua izan zen Quelle & Meyer etxean eta España'n "Tecnos" etxe argitaraitzailleak azaldu du lehendabiziko aldiz 1961'gn.

Liburuen sekzioa idiki zanean orri ontan gure asmoa era ta joera guztietakoa liburuak azaldu ta aztertzea zelan esaten genduen. Asmo ori bete nahi izan ezker ezin dezakegu liburu au aitatu gabe utzi. Izan ere politika gaien edozein eratako estudioetan beharrezkoa da liburu au aitatztea ta behar bada ere kontuan izatea.

Liburu ontan demokraziaren prolema ez dira aztertzen zerbaitek kondizionatuta bezela, bere bizitza propioa ba luteke bezela. Estaduarien eta agintaritzaren, propaganda ta pentsamentuaren askatasunaren prolema, pluralismoa ta tolerantzia, demokrazia ta planifikazioa, itz batean esateko, demokraziarentzat inportantzi gehiena duten prolema aztertzen ditu egilleak liburu ontan.

Egilleak lehendabizi demokraziatzaz gehiegi mintzatzen dela gaurko egunean esaten du bañan ainbeste demokrazien artean bere lanerako bat artu behar duela neurri ta oiñarri bezela. Egilleak bere lanerako aukeratu duen demokrazia berak esaten duen "Democracia Constitucional" delakoa da. Ta ori oiñarri edo ta, obeto esateko, bere lanaren muga bezela jarriarik zabaltzen ditu bere pentsamentuak eta bere interpretazioak demokraziaren gain. Lehen esan den bezela liburu ontan demokraziaren prolema bere bizitz propioa ba luteke bezela aztertzen dira, politikaren iztegian forma utseko demokrazia ori erabilliaz. Dudarik ez dago neurri aundi batean formak garrantzi aundia duela ta baita ere bere bizitz propioa. Bestaldetik ere ez dago ukatzerik beharrezkoa dela gizonak gizarteak bizitztea ta demokrazian antolatzeak nahikoa pentsatu erazitzen diela pentsalariei. Ala ere ba dirudi askotan gai auk liburu ontan bezela erabiltzen diranean abstraktuan erabilliko balira bezela erabiltzea. Theorian oso gauza polittak eta onak dirudite bañan orrexengatik errealidadetik urruti dabilzala dirudi.

Ala ere oso liburu interesantea iruditzen zaigu irakurtzen ari geran au. Interesantea izateaz gain, irakur-erreza ta ulerterreza dela aitortu behar dugu. Gañera oso liburu ezaguna den ezker ta okzidenteko demokraziaren prolema teorikoak zertan eta nolatan dauden, nola planteatzen dira ta soluzioa emateko zer bide aukeratu ta erabiltzen diran jakiteko beharrezkoa da liburu au irakurtzea.

POLITIKA, ZER?

ELEKZIOEN SUSTRAlA

Azkeneko, obeto esateko, lehenbiziko artikuluan Europa'ko eguzkialdean diran Estadu sozialistetako elezkioak aztertu genituen, presaka, laburki ta gaizki bederik ere. Artikulu artan esaten genduen estadu auetan elezkioak ez dutela ainbeste garrantzirik, estadu oien xistemak aztertzeaso asmoen genduelako zertxobait sozialista estaduetako elektzioetaz esatea komenigarri iruditu zitzaigun.

Konkretuki nintzako, aurrez-aurre elezkioen prolema nundik erotzen den ikusi behar dugu. Esan ditekene demokraziaren ideiatik sortzen dala. Elezkioak bere sentidurik audiena ta errealidadetik sakonena demokraziaren barruan artzen dute. Dudarik ez dago era demokraziak dirala munduak, bañan bere burua edozein eratako demokratatzaz daukanak beareala elezkioen izatea onartu behar du, itxuraz bederik ere. Zergatik?

Demokraziaren itzak berriaren agintea esan nai du. Ori ez du inork ukatzen. Geigoen garaietik dakarki demokrazia itzak esan nahi au. Monarkiak baten agintea ta aristokraziak gutxi batzuen agintea

BERTSO BERRIAK

«Txirrita» Zanaren estatu edo iridiari

- 1 -

Alaitasunan maixu ziñana
beti gabez eta egun,
orain bakarrik arkitzen zera
erreka soñua lagun.
Ezpañak geldi, mingaña ixil,
ta begietatik illun;
gure Jainkoak lore eder bat
mundutikan kendu zigun,
zure lekua betetzekorik
bai al da besterik iñun?

- 2 -

Matrimonio santuko bidez
munduan sortu geranak,
gere arnasa ta osasuna
gure Jainkoak emanak.
Gero berari bueltatutzeak
eman bazizkigun lanak,
lenagotikan egiña zuten
gure aitak eta amak,
zure garaia ere iritxi
uzteko izate danak.

- 3 -

Nun sortutako landare ziñan
jakin naiak neri bultza,
ta billatu det pareta zarrak
estaltzen dituan untza.
Ainbeste lore zuen baratza
orain arkitzen da utsa;
desegin baizan zure txabola,
desegin zure gorputza,
baña bizirik zure ezpañak
indartutako izkuntza.

- 4 -

Mundu guzira zabaldu nairik
gure euskeraren zaña,
gazte gaztetan artu zenduen
bertsolari danen gaña.
Erakutsiaz zure izkuntza
aberatsa ta apaña,
zuri euskerak zenbat zor dizun
ondo ikusten da baña,
Euskalerrian bai al da gairik
ori oraintzeko aña?

- 5 -

Nola gazte bat osasun onez
dabillean munduan,
ezta oroitzen galdu artean
zer aberastasun duan.
Eta au bera gertatu zaigu
guri-re orren moduan,
nor ziñan garbi zu ikusteko
denbora gellen genduan,
baña lausua kendu zitzaigun
ixildu ziñan orduan.

- 6 -

Jaiotzatikan artu zenduan
Jaungoikoaren doaia,
bildurrik gabe derrotxatzeko
azkenik etzuen gaia.
Zenbat biotzek ezto izandu
zuga ondoratu naia?
txalotutzeko zure izketa
jostallua ta alaia,
Zoriontsua Euskalerrian
zu bizi ziñan garaia!

- 7 -

Gure euskera beti goratzen
eman zenduen bizia,
baña arnasa utziarekin
etzan bukatu guzia.
Zure oroipen aztu-eziña
biotz askotan josia;
euskal maitasun aundia bazan
orain geiago azia,
prutu berriak ematen dago
zuk botatako azia.

- 8 -

Lekua ondo bete zenduen
lur ontara etorrita,
izkuntz eder au indarberitzen
etenik gabe arita.
Agortzen etzan iturri ura
itzak ain ondo neurrita,
orain gureak entzuten zaude
zerutik begiz jarrita,
Euskalerriak beti gogoan
izango zaitu Txirrita!

- 9 -

Mundu ontako esaera da,
aztutzen dalail zana,
baña zu zera gaztediaren
autan beti zabiltzana.
Nola berdiñik esaten zail dan
zuk esandako itzena,
euskaldunetan sartua dago
betiko zure izena,
ta orgullu bat Ernani'rentzat
bertako seme izana.

- 10 -

Kristau sendpen ixpillu ziñan
plazan bezela basoan,
birtute onak erakutsiaz
ematen zendun pausoan.
Pake santurik urratu gabe
zeure denbora osoan
biotz guziak alaitzen beti
gure izkuntza gozoan
arnasa utzi zenduen arte
gure Jaunaren besoan.

Arruarte
ERNANI

Ez Merkenak,

Bai Onenak!

*Janari bidez izaten dira
ganadu on, indartsuak,
Eta nora jo jakin bear du
baserritar burutsuak.
Berebiziko aragi pillak:
gaiñera esne putzuak,
Oiek guziak berekin ditu
Fanderia'ko pentsuak.*

FANDERIA

ERREENTERI

TRANSPORT

azkar

ERAMAN - EKARRIRAKO KAMIOI AUNDIAK

Donosti'tik egunero:

Bartzelona, Zaragoza, Valentzi, Madrid, Oviedo,
Gijón, Iruña, Bilbo'ra, eta Gazteiz.

Astean iru aldiz:

Sevilla, Lugo, Coruña, Orense eta Vigo'ra

Eustasio Amilibia, 13 ta 14. - DONOSTIA.

Tefnoak: 25.457 eta 26.987

NERE BORDATXOTIK

Basarri

Danetik Zerbait

Zarautz'ko zar jendea asko
oritzen da Orkolaga jaunatzaz.

Erriko erretore izana baizan.
Euskalerriko arrantzaleak begira-
pen aundia zioten Orkolaga jau-
nari. Denborari igertzen aparte-

xentimo ta amar xentimoan sal-
tzen ziran kanta paper aieri es-
ker, berri pozgarriak bezela berri
samiñak, erriaren oroimenean
gelditzen ziran. Jendeak ikasi ta
kantatu egiten zitun bertsoak.

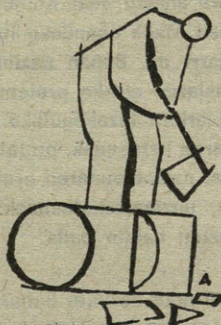
Gerora biurritu baziran ere, ar-
tean lagun ziran Permin Imaz eta
Txirrita bertsolariak. Bien artean
jarri zituzten bertsoak, ezbear
ikaragarri aren berri emanaz.

Penak esplikatzera
orain naiz abian,
motibua dan gisan
mintzatu nadian.
Milla bederatzireun
eta amabian,
gañera abuztuko
illaren erdian,
desgrazi au pasa da
kosta kantabrian.

sinisten era gaitz da
aurten pasa dana.

Laguntza ta anparu bearrean
gertatu ziran Bermeo'n.

Nola ez-pa, erri artatik baka-
rrik eun da amasei gizon palta-
tu baziran? Konturatu besterik
eztago ango antsi ta negarrak

koa izaki. Ura zan nunbait, ga-
rai aietan, gure lurreko lenen as-
tronomoa.

Orkolaga jaunaren esanetara
errenditzen ziran arrantzaleak
etzuten izaten ala egiñaren da-
murik. Aintzat artu gabe itxaso-
ratzen ziranak, bein baño geiago-
tan, ikusi zituzten berenak eta
bi.

Olako zerbait gertatu zan 1912'
garren urtean.

Garaiz adierazi zun Orkolaga
jaunak galerna zetorrela.

Gipuzkoa'ko mariñelak pede
aundia zioten. Itxasoratu gabe
gelditu ziran, geienak beintzat,
Zarautz'ko erretoreari sinisturik.

Bizkai aldean etziran berdin
jokatu. Bermeo'ko ontzi guziak
itxasora irten ziran. Abuztuko
illaren amabigarren eguna zan.
Egualdi ozkarbi ederra egin zun,
Aita Zabala'k esaten digunez.
Baña, illunabarrean, bat batetan,
iñoz ikusi dan galernarik amo-
rratuen sortu zan.

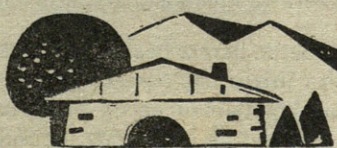
Donosti'n, Zurriola'ko arkaitze-
tan lertzen ziran olatuak, ogei
bat metro saltatzen ziran gora.
Ontatik atera kontu. Mariñelak
legorretik 50 edo 60 milletara
zeuden galernak arrapatu zitu-
nean.

Etixeratzeko modurik izan zute-
neri gelditu zitzaizen bizi ziran ar-
teko zer kontatua. Zorigaitzez,
asko ta askok ezin ezer kontatu.
Betiko ixil eta mutu gelditu zi-
ran urpean. Eun da irurogei gi-
zon ziran galduak.

Ba-da zerbait!

Andik aurrera, nik urte, obeto
entzunak izango ziran Orkolaga
jaunaren abixuak. Askotan gerta-
tzen dana; okerra pasata gero
erremerio billa.

Lengo batean «La Voz de Es-
paña» periodikoko nere lantxoan
nion bezela, beste batzuren ar-
tean, bertsolariak oi ziran garai

artako berriemak, kronistak.
Zerbait garrantzizko gertakari
bat zanean etziran geldituko ber-
tsoak jarri gabe ta Euskalerri
zear paperak zabldu gabe. Bost

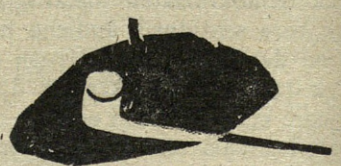
gogoan izango zuten ezbear ura
zein urtetan eta zer illetan ger-
tatu zan. Oraindik ere bat baño
gelago biziko dira ondo oroituko
diranak.

Gertatutakoa sinisten era gaitz
dala esango digute Imaz eta

Txirrita'k urrengo bertsoan:

Kulpa gabeko pranko
ba-du eramana,
bakoitzari erreza
Aita-gure bana.
Ain da negargarria
egin digun lana,
anparo gabe utzi
ainbeste aur ta ama,

Pasatakoak aztu egiten dirala
baña, oraindik ere Bermeo al-
dean, aiton asko izango dira ga-
lerna ura gogoan dutenak. Ama-

ka arrantzale supritu irentsia da
Kantauri itxasoaren sabel ase
gaitza.

sinistu emen ere Orkolaga jau-
nari. Ta orain irakurriko dezuten
ontan ikusi desazutekenez, gu-
zira jota, eun da berrogeitairu
arrantzale galdu ziran:

Eun da berrogeitairu
omen dira danak
arrantzalieta-
ondatu diranak.
Gure Jaungoikoari
kontua emanak,
guk egin bear degu
bizirik geranak,
aiezaz erregutu
biotza duanak.

GAZTE NAIZ

MITOAK EGUNETIK EGUNERA

Mitoak historian zear maiz azaltzen zaizkigun fenomenoak ditugu eta gizadiari ezarri dioten kutsua aundia dala esan genezake ezpairik gabe. Mitoa ez degu txantxetako fenomenua.

Ez natzaizute orain historia zeatz-meatzki analizatzen asiko, egungo gertakizunaren kontzientzia artzeko gure artean ikusten deguna aztertzea aski degu.

Pentsalariak gizonaren nortasuna nolabait adierazterakoan gizakiaren pentsatze-almenari garrantzi aundia eman diote. Gizonatzaz definizio asko eman dira eta maizetan ezberdiñak, baiñan pentsatzen duan norbait dela denak onartzen dute. Gizona pentsalaria izanik ideiak ditugu mundua jaso duten palanka. Ez, noski, ideiak berez, errealidadeari itsatsi gabeak diranean, izan ere ideia utsakin ez da ezer aldatuko, batez ere praktikan jarriko duanik ez bada. Ideien eta errealidadeen arteko alkartunean datza progresoarene eta aurrerapenaren ardatza.

Begira kristianismuak, munduari kutsu nabarmen bat ezarri zion, batez ere munduko errealidade konkretuari eman dion erantzunagatik, ideia berak giro ezberdinean oso ondoren diferenteak sortarazi dituzte. Batzuen iritziz kristok mundua alienatu du. Ez dut eztabaida ortan asi nahi, errealidadeari itsatsitako ideien indarra aundia dala esan nahi dut.

Marx'en meritu audienea ontan datzala esaten dute, izan ere ez baizan pentsatze utsean gelditu, mundua aldatzeari ekin zion, giro berri baten bidez gizona ezitzeko errestasunak jarri. Marxismoaren ondorenak argi nabari dira, eta ez dira danak asko uste bezin txarrak. Gauzak lehendik ondo egiñak eta tajutuak izan baziran, ekonomia obeto banatua, kultura guztientzat eratua, t.a. beste kuku-rruku batek joko zuan.

Ideiak bada historiaren motorra ditugu. Baiñan ez uste denak aurrerapena berekin dutenik. XX'garren gizaldi oni, giza-eskubideen gizaldia deitzen diote, ez nago oso konforme. Gizakiak eta herriak zapaltzen gaituzten sistimak indar aundiegia dute gure artean. Begira diktadoreen jokabidea. Euren ideiak izan duten oartzuna aundia izan da. Lehen sistema bat pentsatu dute, ez errealidadeari dagokiona bere interesak, aginte egarria aseko duana baño. Gero sistema orri forma bat eman die, guztia justifikatuko duan motibua. Batzuek abendaren garbitasuna, herriak munduan bere egitekoa bete dezan lenen mundua bere menpean jarri, badira baita ere motibu hori erlijioaren egoera larrian finkatu dutenak, erlijioa aitzakitzat artu dutenak. Ortik aurrerakoa ez die buruauste aundirik eman. Propaganda guztia euren eskutan nola duten jendea lilluratu ondoren errealidadez kanpo sortutako ideiak herriak bereganatu, ditu, herria mito hauen menpean iraungo du.

Bildur naiz gu ere mitoak nolabait kutsatuak ez ote gauden. Hori dakusgu zenbait itzaldi eta postura analizatzen ditugunian. Jakiñeko itz batzuek besterik ez ditut aipatuko. Pakea, Batasuna, herriaren kristau izakera, t.a. bere onetik ateratako itzak dituzu egizko sentidu gabeak, mitoak.

Neronek entzun dut TV'an, alegia indarpean izan ezik ez gerala pakean bizitzeko gauza. Etzan agintari, ogei urteko gaztea baño, eta ziur nago ark bere baitan pentsatzen zuana esan zigula.

Eta ez degu urrutira joan bearrik, gure arteko zenbait gertaera aztertzen asiko bagiña alienazio gogor baten menpean gaudela konturatuko giñake. Mitoaren ondoren garrazena alienazioa dugu ta.

Beraz utikan mitoak.

MIKEL UGALDE

Astelena.—Mundua burruka da. Mundua ta burruka lotzen ez dituenak illargian bizi izateko ere gairik ez du. Besteak eta gu: gu ta besteak: besteak: gu: guziok:... Or dabil mundua ta or gabiltz mundukoak. Etengabeko burruka. Baiñan burruka ere zer den, zertarako, zergatik, nola egin ere jakin egin behar... ta, ez dugu beti asmatzen; zenbait alditan geron buruegatik eta besteheatan ingurukoen-gatik. Izan ere inguruak gudan eta guk inguruan, alkarrekiko uste duguna baiño garrantzi geiago badugu. Gizon eta emakume bakoitza ara or bere bizitza osoarekin: iritxinaia, ideiak, arazoak, tristurak, alaitasuna, jakinduria, nortasuna, izena... Ta zer? Personaren aunditasuna, bai ta bai baiño, persona bakoitza bakarrean? Gizon edo emakume famatue-na, bizkorrena bakarrik? Ura bere buruakin, zu zereakin eta ni neronenakin...

Asteazkena.—Gizarteko gertakizunak, bizitza malla askodun kate bat besterik ez da. Malla auk txikiak dira gañera baiño etengabeko illara osatzen dute...

Ta orain, sozial-gaietan iñor motz gelditu naiekoak ez geran garai onetan, or gabiltz batzuek eta besteak ekintzan. Nolanai ere, nere iritziz, gauza txikietatik, oñarritik asi ta jardun behar dugu ta ez, gertatzen ari zaigun bezela etxea tellatutik bera, goitik- bera altxa (?) naiean.

Karmen Garmendia Lasa

FUNCOR, S.C.I.

Benetako baserritarrak bear dituzten MAKINAK:

**BIRINTZALLE - ERROTA - NAASTALE
ZERRA - URAGA - URASKA**

Europa'ko aurrerakisuni'k onenak, amengo
nekasarientzat

ADI TA ORO! EZAZU

FUNCOR

AZKAR BEZIN ONDO

ELORRIO

Vizcaya 114

Eraria epela dagola?

FAGOR'ek oztuko du berela

GURELESA

GIPUZKOA'KO TA NAPARROA'KO ESNE ONENAKIN
GERTUTAKO ESNEKIAK: ESNE PASTERIZATUA, ES-
NE SOILLA, ESNE-AUTSA, ESNE-GAÑA, GURINA TA
ABAR. - EGUNGO EGUNEAN, LURBIRA OSOKO ERRI
AURRERATU GUZIETAN, ONELAKO ESNE TA ESNE
KIAK BAKARRIK ERABILTZEN DIRA

GURELESA

inter
radio **tv**

Saltzaillea:

CENTRAL DE MATERIALES ELECTRICOS S. A.

Beste edozein markakoa baiño
lru aldiz berriago ta gaurkoagoa

Ordaintzeko erreztasun aundiak

(2 garren orrialdetik)

tzalle ona. Itz batean esateko: «Jatortasunaren ixpillu genduan».

Udaberriko lorea, bere bizi-saioirik ederrenean, Aitak Beretzat jaso du.

Bere guraso eta senide naigabe-tuak jakin bezate, batuak gauzka-tela une larri eta neketsu ontan. Be-re alde egiten ari geran otoitza izan bedi batasun onen agiri.

Goian bego.

Bere lagun batek.

LEZO

Eguarriak joan zaizkigu, Jesus'en Jaiotza, urte zar, eta berria, Erre-geak... egun oiek zoragarrienak di-rala esaten degu, bañan egun oietako esan naia ondo ulertu al degu? Kale, emparantza, eleiza eta etxeak ikusmen politakin antolatuak ager-tu ziran; jaiotzak, Eguberri zuga-itzak eta abar, beren argi dizdira-tsuekin. Erriko sendi, lagun, elkar-te nagusi eta langilleen artean zo-riolak opatzen abotik abota, urte zarra ondo bukatu eta berria ondo asteko desioa danen artean. Urtero egun oietan olakoxe gauzak esan eta egiten dira.

Gauz tamalgarria izango litzake benetan, gure kale, eleiz eta etxeak antolatzen edo bear bat bezela lori-tuen antzera zorionak ematen, apa-ri eta dantze egitea bakarrik bali-tzake.

Urte berri on bat opatzen degu, bañan en dakit «on» orren esan naia nolakoa dan, urtero itz berbe-rak erabiltzen ditugu eta, urteroko egintzak nolakoak dira? Aztarketa bat egiten badegu, beko mallan ar-kituko giñaken susmoa daukat.

Zorionak sufritzen dagon langille bateri ematea edo gorputza eta ani-mako gaitza daukanari itz oiek ba-karrik esatekin kompondu bageni-tuzke, ez litzake mirari txikia izan-go; zorionaren itza zabaldu egin bear degu eta ez itzetan bakarrik gelditu, sufritzen dagon lagunari la-gunduaz beren korapillo eta proble-mataz arduratuaz.

Poza emanten digu, jakiteak, gu-re erriyan, egun oien esan naia on-do ulertu dutenak ba dirala.

Sendikoak, Dotriña, Allerru eta Karitas elkarteak, mogitu dira eta egun oiek diralarik, jai-aldi batzun bidez eginkizun sakonak antolatu zituzten. Batzuek gaixo eta bearrean arkitzen diranen alde, lan egiñaz, besteak jaiotza eta olentzeron bidez erria alaiturik. Bañan nere iritiziz jai-aldi onena (naiz danak izan onak) Errenderi'ko Ereintza, Oiar-tzun'go Lartaun eta Lezo'ko Alle-rru'k eraturako abeslarien talde bat, izan zan, talde orretan iru erritako zoo gazte alkarturik, ibilli ziran er-riko kaleak alaiturik; orregatik nere ustez alkartze orrek ekarri leizken emaitz edo frutuagatik merezi du aipatzea. Gaur abesten alkatu badi-ra, beste batean kultura, kirola edo beste gaietan lagunduaz aurrerabide zuzenak aterako dituzte.

Bukatu nai nuke adieraztera ema-nez itz eta eginkizunetan neurtzen dala gizona, bañan benetako asmo onakin egiñaz; orrela egin dutenen-tzako, nere zorionak.

TXIKITXU

PASAI DONIBANE

ITZALDIA

Joan dan astean, Ikastolako Bat-zordeak antolatuta, itzaldi eder bat zuzendu zuen Aita Goenaga ospe-tsuak, Euskal-erriko Kulturari bu-ruz. Gure errian gai ontan —gatzet-dia biñipin— oso gutxi entzun dute eta bearrezkoa genun gure nortasu-na eta izakera ezagutzeko, alako gi-zonai entzutia.

Argi eta garbi adierazi zigun, ze-ñen momentu edo une estuan ar-kitzen geran, gure erriari buruz. Ba-koitzak gure aldetik egiñ bear de-guna, dezakegun neurrian jakiña, gaurtik asita izan bear du edo bes-tela inoiz ez... biar berandu izango da.

Erri bakoitzak gure izakera bere-zi bat degu, izkuntzakin batera gu-re nortasuna (personalidadea) gal-du degu edo galtzen guaz. Izkuntza garrantzitsuenetako bat izanik, ez ote garrantzitsuago galbide ontan zergatik gaude ikustea? Erriak gi-zonak bear ditu eta ez panpiñak.

Kultura, Jakintza au indartu, osa-tu, aberastu dezagun, nai badegu euskal-erria Erri bezela irauntzeko. Uste degu itzaldi au oso ongari izango zala Sanjuandarrentzat. Txalo bero bat antolatzaileei eta eske-rrik beroenak zuri, Aita Goenaga.

Jarrai dezagun bide onetan, gure erria jakinduriz bete na badegu.

AGEDA DONEA

Beriala, gañean degu Santa Ageda eguna. Oitura zaar bat bada euskal-errian, neska-mutillak bezpera gauzez kantari iritezkoa. Gure gurea de-gun oitura au, zergatik utzi gal-tzen?

Ia ba gazteak, ontan saiatzen zeazten eta talde berezi bat osatzen dezuten.

GAI

ERREZILLDIK

ERREZILLDIK

ZERUKO ARGIA baserri asko-txotan artu arren, inor ez da au-sartzen piska bat gure erriko arazo ta gora-berak agertzen. Inoiz egiñ izan da, baña oso gutxi.

Gabonetan azkeneko urte auetan bezela irtenak dira emen neska mu-tillak etxetik-etxe. Gure Josepe ta Miren aurtxo ta astoakin or ibilli ziran taldearekin jarrai gazteak. Egoteko naiko gende dago ta...

Erri ontan mutil bat ari zaigu ki-rol edo deporte aldetik prestatzen (ciclo cros) gira batzuetan irtena da, baña tirindan izan ditun ez-beaiagatik, erretiratu izan da. Oso indartsu arkitzen dala dio, gorputz ona du, zalantzik gabe or badauka-gu gaia ta iritxiko da gaur amesten duana egi biurtzera. Bere dagun eta kuadrillak lagunduko dioten itxaro-pena du, beraz premian danean ani-matu, bultzat egiñ bear zaio.

Kirol aldetik bezela, erligio, kul-tura ta abar, aurrera irtengo dira-nak bear ditu gure erriak, oraiñ ar-te gertatu dana penagarria dala ai-tortu bearra daukagu fraile ta mo-jak (lekaimak) aurrera egiñ dute, baña erriakin aztuta, apartatuta. Era ortan, erriarrok oso ezjakiñ, beian gelditu gera.

Danon alegiñ pitiñ batekin, ez ote diteke egoera au jaso?

URNIETA

ANTZERKIA

Errege egunez erriko antzeslari trebeak eratu zuten Parrokiko Zen-troan antzerki bikaña, gendea ugari bildu zan eta oso txalotuak izan zi-ran bere lanak. Antzerkiaren bu-kaeran ikastolako umetxoak kantu goxoz alaitu zuten antzerki tokia beren iru Errege Magoak ondoan zi-tuztela eta oek azkenik erregaliak zabaldu zituzten aien artean; eztago esan bearrik zer poza izango zuten, onekin amaitu zan errege eguneko

Ori illunabarrean, baña egunez ere zaabldu zuten mendirik-mendi, urrutieneko baserrietaraño Gabon-poza eta Eguberri-giroa. Girogo ze-gon, ba, etxeko epelean... atsegiña-go zitzairen, ba, beren buruak apain-tzea... baña danak utzi eta besteren etxeak alaitasunez goxatzen jardun arratsalde goxoa.

ERRETORE BERRIA

Illaren zortzian igandez, goizeko amarterdiak inguru, bere sarrera egin zuan orain berriro erri ontara-ko izentatua dan erretoe jaun On Jose Goiak, Donostiko Seminarioko maisu izana orain arte. Eliza jendez bete bete arkitzen zan erretoe ber-riari ongiatorria emateko, meza na-gusia berak eman zuan eta Ebanje-lia irakurri ondoren, berak zuzen-du zuan itzaldia bere barruti berri-ko eliztarrentzat, aurrena eskerrak emanaz danari, ondoren egunari za-gokion bezela familiko batasuna es-katu zuan, eta maitasunezko batasunaren bitartez billatu bear zala egiazko pakea. Baitare, nola ez? Gogoratu zigun bere aurretik egon dan erretoe jaun On Dionisio, bera es-kertuaz gogoratu zigun bere bizitza eta bere osasuna elizako arri bakoit-zean arkitzen zala egin zituan lan aundiagatik.

Baitare adierazi zigun prest egon-go zala erriarren beartasunari la-guntzeko.

ZERUKO ARGIAEN bitartez ematen diogu ongi etorri beroa eta opa diegu bere artzaintza izan de-dilla ugaria erriar guztientzat.

MIKE

AIZARNA

Aspalditxoan ixil eta mutu dagon Aizarna'tik ere zabaldu nai gendu-ke, Urte-Berriarekin batera, berri-tzen goazeneko aztarrena.

Zorionean igaroak ditugu Egube-rri-jaiak. Eririk kanpora bizi diran asko eta asko bildu zaizkigu etxeko epepera. Guzien etorrera ori, pozga-

rri gertatu zaigu. Etorriak eta ber-takoak, guztiok alaitu bearrez, emen ikusi ditugu erriko gazteak kantari. Zeñen poliki eta dotore eratu zute-lako, gero, Gabon-jaiotzal Gurdi ba-tean antolatu ziguten «Jaiotza»: Li-li'tar Fatima agertzen zan «Ama Birjiña» eta Aizarna'tar Joxe Ramon «Aita San Jose». Biak oso egoki eta jaiaratsu.

«Jaiotza» onekin egin zuten ibi-llaldia gure erriko enparantza ingu-ruan, etxe bakoitzera ostatu-eske bezela bixita egiñaz. Bide batez, be-ren aingeru-abestiak zirala bide, goi-tar alaitasun berezia zabaldu zuten. Bestela ez bezelako Gagon-giro atse-giña sartu ziguten gure biotzetan eta baita errian ere.

ziran. Ez dute gutxi balio onelako gazteak! Askio itaro genezake gero-koan auengandik.

Urte-Berriarekin batera, erriko gazteak berriro nai izan dituzte be-ren Lagundiak ere. Batzorde berria izendatu dute Luistarrak, Irureta'tar Antonio lendakari dala. «Maria'ren alabak» izeneko Lagundiak ere ba-du batzorde berria, Erregeak be-re erregali bezela ekarri diotena, Li-zarralde'tar Maria Anjeles lendaka-ri dutela. Zorionak, bi batzordeak eta beren buru diranai; eta ea mal-da luzeetan gora zuzen eramaten dituzuten zuen atzetik erriko gazte-taldeak.

«Berri-emalleak» erriko gertaerak ezetzik, baita erriko arazo eta giroa ere azaldu bear lituzken ezker-o, esan dezadan zerbait geiago. Eske berezi bat egin da azken-aldi on-tan: Pake-eskea eta Ebanjelio-eskea. «Len Ebanjelioa erakusten zan; orain, ori utzi eta beste gauzetara sartzen dira apaizak...»

Zer esango du orain «berri-ema-lleak»? Gu asiko ote gera, ba, ge-ren ez-jakiñean apaizai erakusten? Guk erakutsi bear ote diegu apaiz-ai, gero berak guri erakutsi bear digutena? Polita izango litzake ori-xel Nolako pakea nai ote degu? Ikustekoa izango litzake. Nolako Ebanjelioa eskatzen ote degu? Ez litzake asmatzen erreza izango, gu-re gustoko Ebanjelioa.

«ERTZIÑAPE»

ERRENDERI

ARGAZKI-TXAPELKETA

Gipuzkoa'ko Argazkizale-Elkar-teak eratu-ta oraintsu izana degu Errenderi ta Lezo'ko konkursoa, txuri-beltzean.

Irabazle oetxek irten dira: (Baz-kideak) Giza-gaia'n, lenengo: Maria-Koro Fernández Ibarburu. Uri-gaia'n: Antonio Arrieta. Gai az-kean: Antonio Elespe.

Argazkilari berrietan. Gai azkean: Paskual Telletxea. Giza-gaia'n, Oñoro jauna (semea). Uri-gaia'n, Pas-kual Telletxea. Zorionak eta au-rreara!

JAYOTZA

Fidel Fernandez G. Egiluz'en emazte dan, Maria Dolores Garmen-dia'k mutiko bat izan du, lenengoa. Juan Manuel Izenekin kristautu du-te. Zorionak!

ARRASATE'RA

Gure erriko «Karnaba» zortziko-te abeslari taldea Mondragoe'n os-patzen dan konkurso'ra aurkeztekoa da. Ia, erriararak, abeslari iaioak ze-rate ta sari aundi bat ekarriko de-zuten uste osoa degu.

SENIDEAK ZERURA BIDEAN

Andoain'en, 84 urtekin il da gu-re erriar, Zezilia Lekuona anderea (Mitxelena'ren alarguna). Gure adis-kide on diran bere seme-alabak atsekabeen lagun gaituzte.

ZOKKETAK

—Maza-Etxeak bertako erosle di-ranei eskeintzen zien telebista 1.373 zenbaki edo numeroa'rentzat irten da.

—Naty-Etxeak eskeintzen zuen erregaloa berriz, 8.185 zenbakia'ren-tzat.

PENDEKIKO EGIN

Vazquez de Mella kaleko biztan-leak Aiumtamentua'ri idazki bat zu-zendu diote, eta onek, eskariaren zuzentasuna ikusirik, kale ori gizar-

teko egitea erabaki du, urbaniza-tzea, alegia.

ARAZO BAT KONPONTZEKO BIDEAN

Galtzaraborda ballerako eskola-problema erabakitzeke bidean da noski.

D. Antonio Zaldua arkitektoaren egin-bide edo proyektoa Madrid'en ontzat eman omen dute, baita 6.150.000 peseta agindu ere lan ori aurrera eramateko. Gi grupo dira egitekoak, bakoitza zortzi ikas-ge-la'koak eta amasei etxe-bizitz mai-xuentzat. Diputazioak ere lagundu-ko omen du. Bañan au dena erde-raz erakusteko, jakiña...

Eta euskaldunok, gure errian, euskal-ikastol bat ezin eutsirik. ¡Au erri baten egoera tristea...! ¡Noiz arte, Jauna, orrela?!

ANARBE

LAZKAO

Ala bearda, gure txoria ixildu egin zan, eta orain emen dugu sai-lleko beste bat. Dana dala, garaia zan eta aurrera.

ANTZERKIA

Lazkaotarrak antzerkia beti go-goko izan degu, ta oraingoan aur-txoak izan ditugu antzeslari, ikas-tolako aurtxoak, alegia. Urte-berri egunez «Jesus Aurtxoaren Bizitza» antzeztu zuten eta ederki asko egiñ ere. Bejon deizutela txiki ta ande-reño jator.

Ta astotxo gauean berriz, aurtun joan bear duten gudari taldeak ja-rritako beste jai-aldi bat genun. Kuadrado, Mingo, Beasain'go Gaz-tedi-Berri zortzikotea (onek ere Lazkaoko kutsua ba du) ta Mikel Laboa'kin. Zer zebiltzen? Ba da, aurki joan bearrean dirala ta, au-rretik gur egun alai bat egin nai noski. Zatorztenean zer?

ASTOTXO

Aurtun bildur giñan astorik ez ote genun izango, baño gure lekai-meekin ez dago kezkarik. Aspaldi ontan eliza itxia zuten, Konzilioak erakutsi dun bezela Aldarea erdi-ratu ta onen inguruan eurentzat le-kua jartzeko lanetan ari bai ziran.

ERLOJU TA BITXITEGIA

Eduardo Chopeitia

Getaria, 10 Urrut. 17751 Etxekoa 22700 DONOSTIA

CHIMBO

EDARI-URTZAILLEAK

(Destilerias CHIMBO)

CHIMBO

Erriko Alondiga

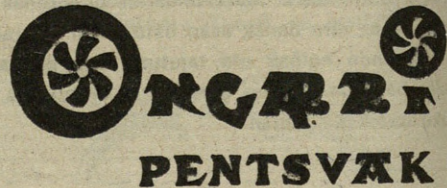
BILBO

Urrutizkiña 312800 ta 317400

Ardura aundiz zabaldu degu aurrenengo pentzu pilla eta nunaitik entzun ditugu txalo ta zorion milla. Eskerrikasko baserriararak. ez guaz besteren billa: ONGARRI gaur ta beti zuentzat ongarriz izan dedilla

APATAMONASTERIO - ATXONDO - BIZKAIA

ONGARRI
PENTSVAK

Bere lenengo irteeran denok ikusi dezute trebe eta orrela jarraitu nai du gaur ondo ta biar obe. Baserriarrok: egin zerate iturri on baten jabe, gero ta goyo ematen du. ta askatu bildurrik gabe

SARB

EN ARDURAEAN

Baserriaren alde EUSKAL IRRATSAIOAK

Caja de Ahorros Municipal de San Sebastián

Bereen baneko azizak Ongarri ta abonak Belar Zuloak

Erosi edo berritzeko diru aurreratzea

Baserri, lur-tresnak ta abar

Forreiavega'ko Perira joan etorriak

EUSKAL ERRIETATIK

era estu antxean ibilli arren, garairako iriki zuten eta bere lekuan astoa jarri ere bai, Andre Mari ta Aurtxoa gainean dirala, ta S. Jose gidari Ejitoria bidean. Eta Meza jator batekin iriki ere. Dena Euskeraz! Ura poza! Lanketakin batera beak ere berritu egin dirala esan leike. Bat eta beste esango da baña gure leakimetxoak Erriakin darella esango nuke. Eskerrikasko bada, ta berdin ain gurea dugun oitura zar au (astotxo esan nai nuke), gordetzen saia zeratelako.

IKASKETA

Ettxeko-andreak bai ote dakite Bordaxuriko sukaldean janari goxoak jartzen, nai dunak ikasi dezake? Aspaldin ari dira ta diotenez oso bazkari goxoak jartzen omen dituzte.

AZIA

AZPEITI

DANTZA - JOLASA

Egunkarietan irakurtzen ari garenaz, emendik aurrerakoan, emezortzi urte ez dituzten gazteei debekatua gelditzen zaie dantza lekuetara irixtea. Jokaera au on-bearrez artuko zan, bañan egia esan, etzaigu oso egokia iruditzen, bere ondorenak kaltegarriak izango bai dira. Alde batetik gazte aukerak, beren artean jolasteko edozein bazterretan bilduko lirake, eta au, denon ixkutan, inork ezer jakin gabe, beste gañuntzean ez baidute nun igandeak igarorik bateon-batek esango du, zinea or dutela, bañan ikusi dezagun zer erakotziko ditugun, gure artean dabil-tzan pelikulak, geienean emezortzi urtetik gorakoentzat, eta gañera «tolerada» diranean ere geienean ez dira erakusgarriak gazteentzat. Gure errian ez dakigu zer asmo

duten, orain artekoan lenago bezela jarraitzen bai dute, bañan jokaera au artzekotan badira, guk, pixka bat ausnartzea eskatuko genduke, erabakiak artu baño len gazteak kontuan izan ditzatela. Gure gazteen naiak aukeratu ditugu.

—Dantza jolasa gazte auzentzat ez dedilla zearo kendu.

—Euren jolasetako leku berezi eta egokiak izan ditzatela, guztien buru zarragoen bat dutelarik.

—Erriaren barruan berentzako kirol edo deporte bideak eratu ditzatela.

Nai auzentzako erantzun bat izango alda, Azpetiko errian.

KABAIGATA

Batik bat gure umetxoentzat eta baita ere beren gurasoentzat, penagarria izan zan, illaren 5'ko eratuta zegoan erregeen sarrera eta ibillaldia, pentsatua zegoan bezela ez egitea. Enparantza nagusian, beren agurra egiten ikusi al izan genituan, bañan aurtun gure gazteak lanean gogor jardunak genitun eta ikusgarria ateratzeko asmoa zuten, bañan egualdiak etzuan lagundu, eta guzia lenago esandako ager-aldian gelditu zan, ondorenean Erruki-Etxera beren sariak uztera bihurturik. Esker bero bat au antolatzen alegindu zeraten gazte guzoi, eta ia datorren urtean nai dezuen bezin ederra eskeintzeko modua izaten dezuten.

MENDI-ZALEAK

Lagun-Onako mendi-zaleak, ill onen 8'an geure billera nagusia egin gendun. Asko bertaratu giñan, eta lendakariak urtearen barruan egin-dako lanak adierazi zizkigun guzoi, ondorenean onen bezela aukeratutako bi mendi-zale sarituak izan ziran, eta gero lendakari berria aukeratu genduan, eta bertan gure lagun Larrañaga'tar Pako, denon go-

goz aukeraturik gelditu zan, baita ere junta guzia aldatu genduan, eta bertan zortzi gazte, lau mutill eta lau neska, sartu ziran. Uste degu orain arte bezin egoki gure mendizaletasunaren alde lanean jarraituko dezetela, eta artu zazute denon izenean gure zorion beroa.

EUSKAL-ZALEAK

MATXINBENTA

EZKONTZA

Illaren 22an ezkonduko dira gure erriko Martin Donearen eliz nagusian Mendiguren'dar Joan baserriko Yipa Gurrutxaga'tar Maria Franziska neskatik euskaltzaleekin: zorionak gure senar-emazte gazteei.

Gure lagun dan Lasa'tar Yosu fraile frantziskotarra Juan zaigu berriz ere misiolari Bolivia aldera ain lagun izan da emen egon dan oporketaldi denboratxo onetan beste sei zazpi bat urte pasa ondoren ere gure artean ikusi nai genduke: zorionak Yosu eta ongi izan. Gure ongi-naia orixe bai da.

Erriko festa jaiak ere ari zaizki gu gerturatzen; eta batez ere erriko «azteda», nik jakin detanez zer baitetan asiak egon bear dute, aizko ari ta abar... Ez dira txantzetakoak izango noski Arruiz'ko Txikito ta Alberdi aizkoran, Pelotari bertsolari ta abar... Eta erro-meri zale diranentzat Juan dan urtean bezela Dimas izango da noski. Egoaldiak lagunduko a' di gu?

Ba, ez jakin; baña zluur gaude jende puska bat etorriko dala. Erriko mutill gazteko urtero bezela irtengo dira Santa Ageda bezperen eskera beren bertsolari, soñu-jole ta abar.

IZAZPI

Liburu berriak

Askori gerta zaigu mundu ontan, gure lanak aldizka ta oso txikika ematea. Neroni ere beste ainbeste gertatu izan zait. Gogoratzen naiz orduan euskal-idazle batek zer esan zidan: Aizu, Amillaitz, ez al zenduke obe, lan txiki ta labor oien orde, lan nagusi ta aundiagoa sortzea?

Entzun nion adiskide ari, baña nere artean au esan nuan:

—Erreza dek lan nagusi ta aundi bat egitea, alajaikal

Nere bizitzako gertari au gogora etorri zait oraintxe, Etxeberria'tar Juan Anjel'ek ain etengabe argital-tzen dizkigun liburuxkak ikusita. Ona emen berriro LATI IZKUNTZAREN JOSKERA ta MAITALE GALDUA batera aitatzekeak.

LATI IZKUNTZAREN JOSKERA izeneko liburuxka onetan bi egilleren izenak agertzen dira: oraintxe il-berri degun Oiertzabal'dar Martin apaizarena ta Nikolas Ormaetxe, Orixe'rena.

«Orixe»ren itz berri lerrokada ere ba-du azkenean. Bertan latin izkuntza ta euskerazko itzulpenak ekartzen dizkigute. Liburu txukuna bere labor-motzean. Or gelditzen da gerokoentzat galtzeke.

MAITE GALDUA liburuxkak, Etxeberria'tar Juan Anjel'en olerki-sail bat dakarkigu. Olerki sentikorrak benetan eta oso arin eta sakon bide batez egiñak. Maite galduak izan du bere biotzean indar eta argi.

Goian nion bezela, liburuxka ugari aukeratu, nik ere nere artean esan det: ari duk Etxeberria lan txiki, liburuxka mordoa sortzen. Ez ote ordua, orain, saio tiki oietan zaildu ta gero, lan nagusi ta aundi bat egin dagigun?

Poz genduke ala egingo ba-ligu. Etxeberria'ren burutik ateratako lan nagusia, ez litzake baztertzeke izango. Gauden, ba, ikusteko lenbailen lan ori.

ENEARENA izeneko liburu berria degu gaur aitatzeke ta goratzeko. Ezta or-emen noiz-nai agertzen dan liburu attala; ez. Liburu au gerorako geldituko da, euskal-idazleen irakurgarri ta itzulketa lanean maixu. Antziñatean, Homero izan zan Grezia'ko olerkari aundiarena. Ta Italian, latin-izkeran Bergilius. Onen idatzi guziak datozkigu euskeratuta aitatzen ari geran liburuan.

Euskeratzaileak, maixu bikaiñak dira euskal-sailean: Ibinagabeitia'tar Andima ta Xanti Onaindia, praille karmeldarra. Biren artean eskeiñi digute emaitz aundi au.

Liburu mardula, bere 380 orrialderekin. Eta gaiz eta itzulben-lanez bikaiña. Edergarriak ugari dakarzki

ta Elorriaga'tar Xabier'i zor dizkiogu. Aita Onaindia asperzaitzak iritxi du lan eder au argitaratzea. Ta beste liburu asko izango ditu lendik eta geroztik onen lagun.

Liburua, labor esateko ezta erriarentzat ain erreza; baña idazleentzat oso ikasgarria ta eredu izango da geroko urteetan. Ortik ikas bezate euskal-itzultzaileak.

Aurrena bi itzaurre'datoz liburuaren gai ta idazlea aztertzen. Bergilius nor izan zan, nola bizitu zan, nolako liburuak idatzi zituan eta abar.

Ibinagabeitia'tar Andima'k Unai-Kantak eta Alor-Kantak euskeratu ditu. Artzai-bizitza goratuaz lenengoak; nekazaritza jasoaz bigarrenak. Auen gaia zeatz jartzen digu Ibinagabeitia adiskideak bere itzaurre jatorrean. Aita Onaindia'k, oster, Eneida liburu euskeratua eskeintzen digu ta onen agerpena ematen digu bere itzaurre luzean.

Gaiaren eta idazlearen berri eman ondoren, euskal-idazle biak yayo betetzen dute beren euskeralben lana.

Luzatu gabe, au utzi nai degu idatzita. ENEARENA, gure elerti barruan eredutzat gelditzekeo liburu dala. Idazle izena iritxi nai duten guzientzat, maixu-lanik ederretakoa.

Gure gazte ikasiak murgildu bitez liburu onen orrietan eta ikas bezate kanpoko elerti-lanak euskeratzen. Mesede aundia izango du euskerak.

AMILLAITZ

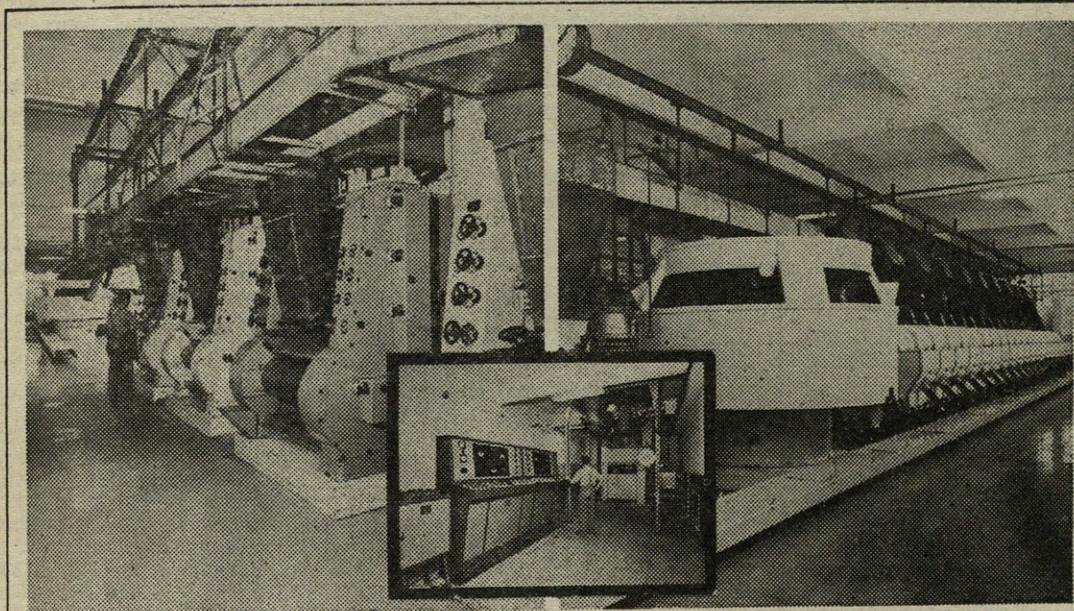
LATI IZKUNTZAREN JOSKERA.—Egille: ORIXE.

Etxeberria'tar Juan Anjel'en eragiña, etengabea da. Oraingoan, Orixe zanaren liburuxka bat argitaratu digu. Orixe adiskideak, be-ti oso buruan zuan itzen joskera izkuntzetan. Emen latin izkeraren joskera begien aurrean jartzen digu.

Liburuxka onen gala, Martin Oiertzabal, apaiz jaunak bla'du zion.

Lagun au ere, il-berri degu. Jau-nak Berarekin ar dezala!

Orixe zerbait ezagutzen zutenak, ba-dakite ontan idazle jator arek zituan iritziak, eta ongi etorriko zaigu guzoi, aren burutapenak il-biru onen orrialdetan ikustea. Azken-aldean, Orixe'k asmatutako gramatika-itx-zerrendatxo bat ere ba-dakar.

ARDURA GUZTIAZ EGINDAKO TXOKOLATEA

- Makiña berri berriak.
- Egiteko biderik modernoak.
- Osotzeko gai bikaiñak.
- Egintza ezin hobea.

Guztiokatik
ZAHOR TXOKOLATEAK
merkatu denetan
abegi ta jaso
handikoak dira.

Idikizu bat eta
urrengoan ere
zahor
guragoko duzu
zahor en
ONENA
BURRUAN DAGO-TA

Andrea: Eskatu zure dendan
ZAHOR TXARTELEZKO
TALONARIA
ta saritu zeuk zeure burua.
ZAHOR PUNTU-TXARTELEZKO TALONARIA
benetako aurrezki-libreta bat da, zure
etxerako gauza asko dubarik emango
dizuna.
Gaiñera, kolorezko kromo polit jakingarriak batu
ahal izango dituzu EL MUNDO EN QUE
VIVIMOS izenpeko tarikakoak.

zahor TXOKOLATEAK
ardura guztiaz egindako txokolatea

GAZI-GAZAK

Gabon-jai ta Urtebarri zoriontsuak opatuz gure etxeko idazki-kutxa bete dozuenei, nere biotzetiko eskarra bialtzen deutzuet lerro onein bitartez, ba, Gazi-Gazak izan dira geyen-geyenen zio. Sinistu egizue, poz eta kemen andia emon daustazuela aurrrera yarraltzeko.

Bardin diñotzuet, izkirimiri pilak bialdu daustazueane. Asko ez dira argitalgarri, baiña zuek, neri laguntzeko agertu dozu gogo ona, eskergarri yat. Gañera, izkirimiri batek, sarritan beste bat gogorazten daustalarik, zuen lana ezta utsean lotzen. Beraz nere bi besoak luzatzen dautzubedaz, estutu dagizuen zeuek nai dozuena, ezkerria naiz eskumea, ori baida «demokrasia».

Zornitza'tik, Z. ARGIA'ren irakurle lez gure etxera, Gazi-Gazen egillea ezagutzera, beste bage etorri ziran iru gizonen, eskar berezia. Mutillak, ollo-lokea baiño arruago yarri ninduzuen! Iganderen baten itxuliko deutzuet bisita, ikusi dagizuen gure asteroko onen idazle ta irakurleen artean «protokoloa» gordezten badakigula. Zer ba? Odolurdiñekoena bakarrik al da yokaera ori?

Auxe be esan bearrean naz. Batak Donosti'tik Ixaka Azpiazu'k, eta besteak Paris'tik Gotzon

Elortza'k euren zorion-opearekin batean oartxu auxe egiten deuste: «Urreexindorra, txantxagorria ta papar-gorria bat dozu» esaten nebala nere Gazi-Gaza baten. Txindorra ta urretxindorra ezdirala bardiñak. Arrazola dabe nere oarlariak. Nik txindorra urrez yantzi neban, ta yaun orreik ezdira nunbait urrez erosten diranak. Eta egia diñoe. Ez duzuz egel, ez dezuz berdiñak, eztozuz alosak. Txindorra txindor dozu urrez yantzi arren, sedaz yantziriko tximiñoa, tximiño dan lez. Parkatu ba, ta eskerak zuen zorion eta batez be oarragaitik. Okerrak zuzendu bearrean gara. Gitxiagaitik sortu zan Vietnam'eko gerra, Lurdex Iriondo gure neskatillak, bere kittarrearekin biziki ta samurkiro abestu daroana, ta neuk usterik gitxien nebanean, neure aurrez-aurre exeririk, bere begi beltz ederregaz, bazkal-ordua argitu eustanak. Agur zeuri be Lurdex! Emen bakotxari berea emon bear yako. Bai al dozu senargairik? Nik ez dot emazte-gairik!

Martin Eguzkiza'k barriz ikai-xio aspaldiko! auxe diñost zorionaren ondoren:

«Irakurri neban zure adiskide Fernando'k kafe-etxean egin eban

komentarioa. Ni erdi-igarle naz, ta yaun orri, ikusten dozunean esayozu; aurren, jori bai! burruka gogorraren ondoren, gizonak lortu izango dauzala andrakumearen añako eskubideak. Eta prakak, sedazko bruzak, papar iri-ki, bular arrotua, atzazal eta ule luzea eruan al izango doguzala. Orrez ganera, muturrak azaltzeko eskubidea be lortuko dogula».

¡Kontxo! Gizon otimistia auxe!

Zuek be bat baiño geyago ibiliko zinien da, neu be emen ibili nintzan Melxor, Gaspar eta Baltasar etortzekoak zirala esanaz illobatxoeri, ta oskiak ondo garbitzeko, on-onak izateko ta abar.

Erregen bisperan arratsaldeko zazpiretan kabalagata edo dala-kuori gure etxe aurretik igaroteko zan eta bialdu nebazan kalera, urreratxoagotik ikusi egiezan.

Itxuli ziranean ¡bazenkie zer esan eusten! ¡Alakorik! —Aitita: Zuen ofisinako iru lagun, errege yantzita pasau dira! Ta eurretiriko batek arpegia ikeztzagaz baltzituta eroan.

¡Oori dok azak emotea! ¡ibili zaite zu amabost egunean, Sor-kaldetik Erregeak etorriko dirala esaten, ortarako!

ABELETXE

IZKIRIMIRIAK

«ZEZENKETA XELEBREA»

Emen kontatuko dedana, erdizka besterik ez det nik ezagutu; egia esan, neri ez zait inoiz ere erri bateko kontsejuko «baikioan» zezenik ikusterik egokitu (alderantziz bai). Baiña bai ikusita nago zezena «Mundrau'ko» kontsejuko eskilleretan gora, ez noski bere borondatez, baiña bai mutil ta gizakote garratz, alai, ululari batzuen bultzada ta alegiñez. Zezena «Mundrau'ko» kontsejuko sapaillo edo «balkioan» agertu zaneke beste kontu ori entzutez baiño ez dakit nik, ori gertatu zanean artean m'«txikiña» edo bearbada artean jaiotzeko nintzala gertatu bait-zan. Parkatuko al ddiaz, irakurle on, neuk ikusia ta ez ikusia (baiña entzutez dakidana) biak elkarrekin lotuta kontatzea, baiña ez det gezur' aundirik esango, ez bait-diteke kontseju bateko sapailora zezenik jaso, kontsejuko eskilleretan gora eramanez izan ezik...

Orra ba; San Juan goiz argi batean zezena zerabilten kaleriz-kale, soka-muturra alegia. Gu «Portalien» arrapatu ginduzen giza-bolarak, eta «takarrada» batzuek egiñaz, geu ere ez bait-giñan bake gura, eldu giñan gure erriko enparantza ederrera. Ez al zitzaigun arnasa lasaitu, an dator giza-bolara bere karraxi, ulu, bultza ta «ariñika» egin bearrez eta atzeratzen batzuen ondoren kontsejuko arkupean sartu zan. Bat-batean ikuragarri geitu ziran karraxi ta itxilluok; urreratzen gera ikusmiñez eta an ikusten degu zezen gizagaioa kontsejuko eskilleretan gora, len esan dedanez mutil ta gizakote azarriak, ez dakit bultzaka ala aidean zeramatela.

Ekiñalean beartu zuten zezenorrek eskillera guziak igo zitzan eta azkenik an agertu bear izan zuen zezen errukarriak —beti giza-mutilok eusten ziotela— (mantetako umea bait-litz) kontsejuko sapailloan, jendearen poz eta barreagarri...

Erriko txinela zuri-zuri eginda gelditu zan eta bere obligazioa zanez «ariñeketan» joan zan erriko lenen-agintariari, alkate jaunari alegia, zer «pasetan» zan esatera. Puntuko an ziran biok; txinela artean zuri-zuri, bere makillatxo bigunkiro erabiliak alkate jaunari kale-egiten, eta ondoren alkate jauna tente-tente, betillun, zezena zeukaten sapailora begirakune zorrotzak boteaz... Jendea bildurtzen ere asi zan, egun artan «Mondrago'n» zer gertatuko. «Bitorixa'tik errejimenturen bat ekarri biar izango ete zan be «Mundrau'tar» bat baiño geiagoren burutik pasau zan...». Ontan eltzen dira biok, txinela aurretik alkate jauna ondoren, zezena katibu zeukaten sapaillopera ta jendeak errespetoz, eta zerbait bildurrez ere, korroa egin zieten. Orduan alkate jaun agurgarriak kentzen du «aidoso» bere txamarra eta luzatzen dio sapailloan zegoen zezenari... «Jeee... jeee» egiñez, zezena zirikatatu nairik toreroek egiten duten gisa, ezkerreko zangoaz alako zapaldutxo batzuek lurrean emanez. Beste iru edo lau ekiñaldi ere egin zituen, jende guzia lorian, parrez eta txalo batean jarriaz, eta azkenez bere alegin guziak alper-alperrik zirala ta etsi zuenean, ez bait-zitzaion zezenik oldartzen edo «arrankatzen», bere txamarra besagaiñean artu, bira eman eta esaten du «serixo-serixo»... «NIK ALEGINIK ASKO EIN JUAT BAI, ETA OIN ZEUOK KONPONDU ZAITTEZE GUR' OZUEN MORUEN...!».

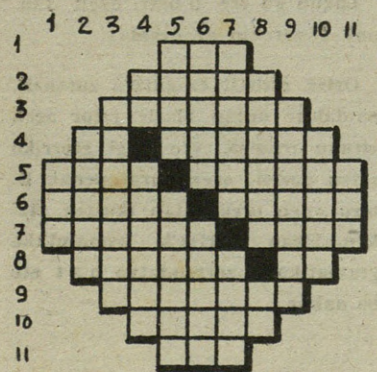
TXOMIN

DIALOGUA

—Ni ere hortan nago ¡Gauzak ondo joango ba-dira elkar-hizketa bear dugu, eta hasteko, enpresa hontako organizazio bikaiña goratuko dugu!

Itz - Gurutzetuk

ZEARRETARA

1. Labe, onixe. — 2. Arrunt, osoki. — 3. Zikindu, kutsua eman. — 4. Izki berdiñak. (a.a.) Zimeldu, idortu. — 5. Aundiputz. Ura bai-zik nai ez duana. — 6. Parrez, barrera. (a.a.) Idi-zain, unai. — 7. Aski, naibeste. Alfer, nagi. — 8. Utsegitea, makurra. Argal, mear. — 9. Akidura, agortze. — 11. Barrazkia.

GOITIK BERA

1. Bezin, onen, orren. — 2. Sutontzi, labe. — 3. Etxadi, kale. — 4. Zeu, zerori. Oitze, usadio. — 5. Trebetu, oi izan. Lapazorra, momoa. — 6. Nasi, naspildu. Zurgin, zur-langille. — 7. Ezarri, irargitu. Usai txarra. — 8. Ogi azal. Txe, kazkar. — 9. Amordekoa. — 10. Bizia galtze. — 11. Birrindu, irindu.

AGERPENA

1. Aiz. — 2. Arrao. — 3. Karrika. — 4. Zu. Oikera. — 5. Oitu. Zo. — 6. Natsu. Arotz. — 7. Iarri. Oiza. — 8. Otazal. Ze. — 9. Ugazama. — 10. Ilitze. — 11. Eio.

GOITIK BERA:

1. Oñi. — 2. Ziaro. — 3. Kutsatu. — 4. Aa. utragi. — 5. Arro. — 6. Iriz. Iazti. — 7. Naikoa. Lazo. — 8. Okerra. Me. — 9. Arrortza. — 10. Aitze. — 11. Aza.

ZEARRETARA:

ECHABE

ETXABE'REN

Mueble - Etxea

Fuero'en Enparantza

Urrutizkiñak: 841078
841124

ZARAUTZ

AZTERKETAN

(3'garren orrialdetik)

guztietako jakintzaz ornitua «Gure bestaldetik ederki dator andiko era gin dedien or dare «Egan» eta «Jakin» beste askoren artean. Mugaz ren «Munibe» aldizkariak barriz zientzia naturalak, prehistoria, etnologia, ta abar. «Eusko-Folklore» dakar etnografia, folklorea bere barruan daroiñala. Euskal literatura era-ko puntan dago. Jakitunen krisis onetan, jakintza aldizkari baten ordez tebeo berritxu bat egiteko arris-kuau gaude.

Baiña, ez da gizonen krisisa bakarrik. Gaurko jakintzak, lengo sail euren be, espezialidade zeatzagoak eskatzen dabez ta sailak bananduago eroan bearko litzakez. Baiña ori betetzen daben sailak badare, ta «Sociedad de Estudios Vascos»aren bezin ondo betetzen ez badabe, jakitunen faltaz da, eta ez lan sakonak batuko dabiezan tokiak falta diralako. Real Sociedad Vascongada de los Amigos del País'eko «Boletín»ak oso ondo betetzen ditu istoria, eraldika, lingüística, artea, arkeologia, bibliografia ta abar. Euskaltzaindiaren «Euskera» ere jarraitzen dau euskerari buruzko estudioetan, bai gramatika aldetik eta bai iztegi aldetik. Aranzadi alkarte-

Herria». Ori, «Principe de Viana», «Sancho El Sabio» ta beste asko ataratzen dira, bakoitza bere probintziari dagokion gaiez.

Orrek danok batean batzea ez-ñezkoa da. Bakotxak bere espezialidadea dauko, ta gogoia daukanak egin bear dabena da, orretatik norperari dagokion espezialidadeetan arpededun egin eta kitto. Edo obeto dan gure zenbait erritako soziedade, kultura-zaleak izenez diñuenez, orrek arpededun egin gure erriko jakintza espezialidades guztian inguru be-rean eratzeke bezela.

Bai Xabier; aldizkari geiago zertarako? Garanontzat bada nun lan egin eta nun irakurri. Titulo audien billa ez ibili, bestela uste gabeam «El Gran tebeo»egiteko arrisgua dozuta.

Bueno, baldin saillen bat bete barik gelditzen bada ondo egongo litzake utsune ori betetzea. Ori da egin bear doguna, utsuneak bete ta sobranreak kendu. Ze, uste dot, falta diranak baiño geiago dirala sobradarenak. Badakigu lastoagaz papela egiten dala, baiña alegindu bear garana da papelagaz lasturik ez egiten.

JUAN SAN MARTIN

Gure BASE- RRIEK

BASERRIA TONTO TONTO UTZI? BIAR BERE BILLA JOANGO ZERA-TA

«Baserririk» oin-urrengoz bere txokotik jardun digu gure baserrien arrixkuaz. Euren ogi-bidea aldatu bearra dute, bizi nai badute. Egi aundia da. Alkartu bearra dute lenengoz. Orrela, batek ezin duana, batzuen artean egin al izango dute. Makina bereziak erosi ta beso gitxiago erabili. Bestalde, ganadutzara ta baratzera jo bear dute. Gure soloak ez dira garitarako gai. Siloak ugaltu bitez belarra gordetzeko. Baserriko famili ugariak fabrikatik eta solotik jan bear dute. Ortarako, ta esne ta barazkiak errez plazaratzeko, erabiltzen ziran astotxoek toki egin bezaie kamioneta ta remolkedun motozikleterei.

Baserriko mutillek tirri aundia dutela kalerako? Bai; oso aundia. Baña bide zabala egin baserrira. Atarian jarri zaiouzu kamioneta edo motoa; joera ori uxatu dezu. Semeak berak eramango du salkizuna plazara; seme batzu errez aldatuko dira fabrikara edo lantegira. Domekan ere, errira jun-etorria minutu batzutan egin al izango dute, ta kalerako, alako larririk ez dute izango. Kaleko bizi-giroa edo erraztazunak jarri ditzagun baserrian ta gustora biziko dira bertako semeek. Baserriraren beñepein.

Baserritik kalera edo urirako joera izan degu, azken-urte auetan. Baña bildur naiz, irakurleak ez ote naian erotzat artuko esatera nuanakin. Emen-dik aurrera, uritik baserrirako joera izango da. Ez det esaten, erri txikitako kaletik baserrirako; bai ordea urietatik baserrira ta mendirako.

Ero bat naizela?... Baditeke. Geroak esango du azken-itza. Etorkizuna geroaren eskuetan dago, baña badet eskubide, zerbait igarritzeko; gerta-tzen ari danari begiratzea naikoa baidet. Urira-joera azpitik, beste joera bat ageri da kontrakoa, geroago ta indartzuagoa. Basetxera, mendira, itxasal-dera zelaierako tirri ta larri izugarria. Gaurko gizonen bizitz-denbora, geroago ta geiago, uritik, erri aundietatik kanpo igarotzen da. Itxaso, larra, basoa, mendia, aize garbia, argia nai du. Uri aundietako pillaketa geiegiak bere zomorroa zortu du; galdu bear duan zomorro edo eria.

Egia da, Estaduak ez ditula berdin tratatzen uria ta landa-alderdiak. Atik, landetatik igesegiteari indar ematen diola. Egin bear lukena, buruz jokatu balu, landa-zearretako errixa ta auzoeri lagundu. Estaduak ukatu dion laguntza uritarrek emango diote. Uritarrek uri aundietaz nazkatutik beren anima ta gorputza, izadiaren iturrian txurrit egiñaz, biziberritu nai ditute-ta.

Nik ekarriko ditutan datoak Frantziari dagokizkio Automobilien ugari-zeak urietako gozamenen galdu du. Urietako alderdi zarrak ez daude ain-besteke auto-piletarako egiñak; naiz eta denda, egurastoki ta eskolaz be-teta egon, ibillera oso zaila dute. Parisen, alderdi batzutan autobusen ibi-llia oñez dijon gizonarena da; auto txikiak, puntako ordutan amar km. or-duko azkartasuna bear. Ez ote da ori aspergarri?

Alderdi berriek autoentzat egiñak, animarik ez dute, alderdi zarreko berriketa-lekurik eta txoko atsegiñik ez, ta amai-eziñik zabaltzen dira. Uri zarra pillaketak eta lekuri ezak il du; uri berria aspertutzeak.

Kultura-gaietan ere jakintz-billerak igesi dijoaz urietatik. Lenago uri aundietan, orain erri txikitetan ere arkitu dezakezu kultura-tokia.

Jolas-tokiek? Uri aundian galtzen dijoaz. Zinema-kontuan a.b. 1957'tik 1963'era eunetik 30 galdu du; ta nork ukatu urietako denbora-pasa ezagu-netakoa ori dala?

Bai; urietako giroa geroago ta eraman eziñago zaio gizonari. Atsegiñik ezak, lasai-ez orrek gizona uritik landa uxatzen du. Orain arte poetak eta legeilleek alperrik jardun dute urirako joeraren kontra. Aiek iritxi ez du-tena autoak egin du; ta gure begiz ikusten degu. Amabost urte ezkerro, jendetza izugarriek igesi dijoaz mendira, itxasora, errixa, ta landa ta baso tarteko auzoetara. Izadiaren ikutua nai dute.

Igesegite onek ere bereziak ditu. Uriko etxeaz gañera, beste bigarren etxea eukiaz landan. Turismoa, deporte ta jolas-tokiak, fabrika ta tallerak klorofilaz inguratuz.

Week-end edo astearen azkena datorrenean, ikustekoa izaten da uri-tarren pillaka aldentzea. Berdin udako opor edo bakaziotan. Astearen az-keneko ateratze ori ez da aize-artzeko ibillaldi bat, ez. Ateratzen dira, egun bitan kanpoan bizitzera; ortarako erosi dute bigarren etxea.

Landetxe auek, uritik kanpo, landan bide zabal ondoan, itxasondoan, mendian, edozein erri-sarreran egiñak azkeneko zortzi urte auetan asko ugaritu dira, ta orain izango dira milioitiki gora. Urteak pasa, ta eske geia-go dago etxe auea; ta geroago ta uritik urrutirago jasotzen dira. Parista-rrek bigarren etxea Normandiko itxasertzean ta Egoaldean ere aukeratzen dute. Zer esanik ez, landetxe auek erriari onura asko dakarkiola. Dende-tan salketak ugaritu ta etxegintza bikañogotu dutelako; ain dirra ugari.

Mendizale oieri esker, uri aundietatik 150 km. tartean dauden baserri kaxkarrenak ere eske aundia dute, ta diru egiten; erosleak gañera zai egon bear. Billoba uritarra atsegin andiz biurtzen da, bere aitonak utzi zun baserri zarrera.

Egia da; eunetik irurogei frantzesek nai luteke baserritxo bat bizitzeko, urian dutenaz gañera. Etxe-zaletasun au geien sentitzen dutenak artistek, intelektualak, politikoeak, negozi-gizonek. Esan beza Brigitte Bardotek... Pa-ris osoa mendizale ta landa-zale biurtu baizaigu. Guziek bere baserritxo-aren atzetik dabiliz. Bere baratzatxo ere ez dator gaizki atxurra erabiltze-ko, ta lore batzu landatzeko. Seine et Marne'n eunetik 21 bigarren etxe edo bakazio-etxe dira. Yon'en amazortzi milla bakazio-etxe, Eure'n ia ama-bimilla.

Astearen azkena baño ikusgarriago edo mugituago da udako opor-aldia lñoiz ez dira mugitzen alako jendetzak. ¡Au da uritik atera bearra! 1962'an 23 milioe turista ibilli ziran Frantzian; aetatik 6 milioe erbesteko; 17 mi-lloie frantzesak lekuz aldatu zirenak. Uria aundiago, ateratze ugariago. 50.000 biztanle ez dituzten urietan, erdiak ateratzen dira. Aundiagotan er-diak baño geiago. Paris'en eunetik 75. Tokialdatzen diranak geiagotzen ari dira. Orain amar urte, eunetik 25 ziran; gaur ia erdiak; emendik ogei ur-tera...

Jendetza auen junetorriak, Nilo ibaiak lez, dirua dakarte opor-lekutara. Var departamentak milloi bat gizon artzen ditu. Provenzen eta Bidasoz an-diko euskalerrian turistek pil-pil dabiliz. Neguan milloi bat eskizatzalek 500

Ekintza oargarri bat Markiña'n

Euskalerrian, baserria, basetxea, gauz aundi bat da. Euskaldun baten gogoan, basetxea gauz guztien oinarri lez ageri da ta erriko arlo guztietan nabari da bere bul-tzada, berak edatu daben indar sakon eta iraunkorra: baserrietan izerdi neketzuz aurreratzen dan diruz la-guntzen yake industri ta bankoeri, indar berria emonez. Baserrietan etxerako ez diren seme-alaba argiekin or-nitzen dire yakintza arlo asko, ortik urten dire ola-gizon, itsas-gizon eta yakitun ugari; baita amaika eliz-gizon argi ta eraginkor bere.

Euskalerrian ugaz-ama baserria izan dala esan lei-ke, bere bularretako esnez azi dituala inguratzen da-ben ekintza guztiak, bera, basetxea aulduta gelditu ar-teño. Eta egintza aundi onen ordain, neke ta lan guz-tien gozagarri, zer sari artu du baserriak? Ollo-loka batek, exitame batek artzen daben ordain: txitak aziak direnean, bazterrean utzia, burruka artua. Bai baserria be bazterrean utzia izan da, dezteñuz begiratu, maiz zigortua eta beti aal bestean orraztua.

Sentimen oneko gizonak, basetxetik alde arren, bere soriekua maitatzen yarratzen dau, ori ezin ukatu. Eta baserria maitegallutaz arturik, bere biotzean daroa. Olerkariak euren olerki samurrenekin oles egin deute basetxeari. Eta yakintzuak iturburu ontzat agertu dabe baserria. Baña yokabideok bakarkakoak izaten dire, beti norberen sentimenez bultzatuak. Iñoiz, aberats edo idealista batzuk, eliz-gizonak batez-bere, baserriaren al-deko ekintzak sorterazi dabez baña esan dogun lez, beti bakarka. Beñere ez da ikusi, ola-gizona industri-lari bezela, banku-gizona dirulari lez, eliz-gizona go-tzai lez eta agintaria arduraz, baserri-mundura urbil-tzen. Baserriari urreratu diranean, zerbaiten eske izan da; agintaria zerga billa, diru-etxeak diru billa ta eliz-gizonak gazte zintzoen billa, urietako giro kiratsa be-rritzeko auspo berrien billa.

Ta orrelan baserria aultzen yoaan da. Ez bera baka-rrik, baita berak millaka urtetan yagon dituen gauz eder asko, gure izkuntza batez-bere.

Gaur, "romantiko" yokeraz ezer ezin liteke egin. Gaur izakizunaren zentzuz yokatu bear dogu. Eta gaur-ko izakizuna zein ete da, baserriari buruz? Iñork ez dzu ukatuko, gañberaka ikaragarri baten doala, amil-tze bat dirudien berakadan.

Baserriaren oraingo aultasun onen erroak asko dire. Ekonomi aldekoak eta besteak alkarri loturik: baserri-tarren ezjakintasuna lenengoa ta ondorengo, gizarte-aren baztertua izatea, lan-bide gogorregia, bakarregi sen-titzea... Itz baten, aurrera doan mundu baten erdian bere burua geldi ikustea. Irabazte urria bera baño kal-tegarriago izaten dire geienetan beste akatsok.

¿Zer egin liteke egokera au aldatzeko? ¿Zelan gel-dikeri au apurtuz, baserriarren gogoan bidezko arro-tasun bat biztu, beren nortasuna aintzatzeko indarra sorterazi?

Aro ontako bizikerari begiratu, laster ageri dire ekonomi aldeko akatsak: etxalde txikiak, yende la-

rregi baserriaren emonetik bizitzeko, makiña gutxi, lan-dera atzeratuak eta emazte ta aurrak lan gogorretan... Giro ontatik, onenak igesi doaz urietara beste bizi-bide bati eltzeko. Eta auxa da, arean, gaitz guztietatik txar-rena: onenak doaz igesi.

Gaur basetxe on baten gelditzen dan mutillak, in-dustriakoak eta komerziokoak baño askoz geiago yak-in bear dau. Bere gogoan ondo sartuak bear ditu gauza batzuk: baserriko bizi-bidea, beste edozein lez, orixe dala, bizi bide bat, profeziño bat eta bere bidez lortu bear dituela uritar batek bere bizi-bidez lortzen di-tuan gauzak; emaztea emaztetzat artzea ta ez astotzat, seme-alaberi eskola emotea (etxerakoari be bai ta ez besteeri baño gutxiago) eta bizi-modu on bat lortzea. Bere bizi-bidea argi ikusten daben baserriar batek, laster ikusiko dau bere lantegi ortan bera dala, ez bakarrik ugazaba, baita jereneta, enkargadua, morroia ta kontularia bere. Eta eginbear guztiok betetzeko es-kola asko yak-in bear dala.

Baserriko mutillak asko yak-in bear eta erakus-teko oiturarik ez. Izanbere, eskola-gizonak urte asko-tan baserriari lepoa emonda ibili dire. Baña giroa alda-tzen doa: Ipar aldeko Euskalerrian, Gipuzkun eta Biz-kain baserriar neska-mutillentzat eskola berezi batzuk sortu dire; gutxi baña sortu dire. ¿Eta zer? Ikasle gutxi dagoala. Gaztteri, iñoizbere ez yake atsegin es-kolara yoaate, estudiatzea, ez baserrikoari ta ez kon-dezren semeari. Baña gurasoak izaten dire seme-ala-ben geroak arduraturik, ikastera beartzen egiten da-benak. Baña etxerako diren semiekin eztago olakorik. Onekin, gurasoen yokera lotsagarria ta ustela da geie-netan. Ardurabagekeria ezpalitz, gaiztokeria litzake. Bal guk lanetik atara gendun ogia ta gerokoak be atarako dabe, alperrek ezpadire. Jaungoikoak osasuna emon da-yuela. Orrelaxe ikusten ditu guraso asko, Baiona'ko "Herria"n idazten daben Etxamendi jaunak. Eta ori egiten daben gurasoak lapur batzuk direla diño. Seme-alaberi geroko ogia ukatu egiten deutiela.

¿Eta giro ontan zer egin? ¿Beste zein bide artu?

Marriña'ko Laboral eskolan, gazteak industrirako gertatzen diren eskola bat izanarren, erabaki oargarri bat artu dabe: baserrietako seme direnak, gogozko ba-dute, baserri gaitzaz ikasaldi bat egingo dabe, gero euren etxeetan zerbait erakusteko etxekoari. Uste do-gunez, bide ontan lenengo urratsa da. Ta yarra-bide ederra.

Yokabide ori ugarituko balitz, baserrietara arnas berritze bat eroateko bide on bat izango litzake. Ta bide-batez, ofizio ta karrera ikasten dabilizan gazteen gizatasauna sendotzeko. Basetxeo izerditik aterako da euren bizi-bide ohea, baña ordaintzat, etxean geldit-zen direnen bizikera obetu aal izango dabe. Gizon batentzako ezi-biderik onena, artutako laguntzak or-daintzea. Erri batentzako osasun-biderik onena, indar-iturriak indar berria artzea. Ezta gutxi.

KAPANAGA

milloi franko zabaltzen ditute mendigañeko auzoetan... erdi uztu ziran auzo ta etxetalde ziztrinetan... Agian, an ezin bizi ziralta, ta aldegin zutenak arrapastaka biurtzen dira. Onenbesteko aldaketak, Frantzi erdiarena, errix-ka polit asko biziberritu ditu. Ain biziberritu.

Klorofila tarteko fabrika-arazoa, auek erri txikitari jasoaz, Alemanin indar aundikoa da. Frantzian ez ainbeste; baña ageri da gogoia, lan-etxeak zuzatz artean ta aize garbitzen jasotzeko.

Baso-zaletasunak etorkizun aundia du; oso aundia. Emendik ogei urtera sei aste ordaindutako opor-aldiekin, eta astearen bi eguneko azkenakin, uritarrek urtearen bostetik bi, uritik kanpo egingo ditu, mendian, itxasoa-n zelaian, errixkan. Turismoa izango da orduan Europako industririk aundi ta emakorrena. Dirua egiteko, uri aundiak baño, Costa zrava, Euskalerr osoa, Provenzak itxasertza ta... oheago izango dirala pentsatzen det.

Beraz, zorakeria litzake gure baserri ta inguruak utsean edo galtzea, tonto tonto andik aldegitia. Biar, aen billa ez ote gera ibilliko?

Bai; automobillak uria ondatu du, baña mendi ta baso ta zelaian eder-tasuna gozaratzen du; uriko aize zikin, zarata ta pakarik-ezatik ateratzen gaitu. Umeak eta gurasoek zai daude astearen azkena noiz etorriko; zai daude, udako oporraldia noiz etorriko. Orduan, saltoka, presaka autoan sartu ta badoaz mendi ta zelaietako ixiltasun ta pake ta edertasuna goza-tzera.

Osasun alde jokatzeko orrek dirua zabaltzen du; eremu zana bizitu egi-ten du. Orain arteko aldia, «gizaldi eseria»rena izan da; emendik aurrera «gizaldi ibilkari»arena izango da. Nai ta nai ez gizonak urian egon-bearra izango du; baña bai azkr iges-egiti ere zorion billa jautuan!

G. LARRAÑAGA

ONDO BADABILL
Otsein DA

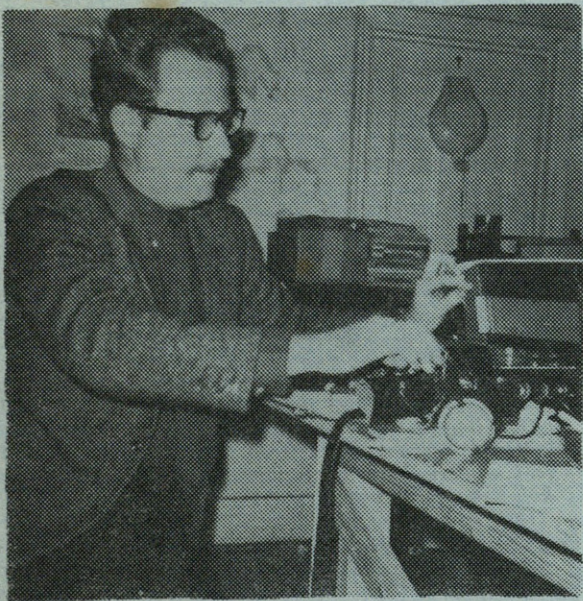

AMERIKETAKO EUSKALTZALEAK

GRANT McCALL: CALIFORNIA-KO GUTARRA

Azkenean ere auetako gizonak salbatuko dute gure herria. Baina ez ditugu bear aina estimatzen. Ez gera saiatzen beuren urratsen ondotik. Zenbat euskaldunek bota dute kikara-bat-izardi beuren herriaren balioen alde?

Sei illabete izango dira Grant McCall'en karta artu nuela. Nevada'ko nere arreba losune ezagutu-berri zuela ziostan, eta aren bitartez idazten zidala, paper osoa galde-

Grant McCall Berkeley'ko euskalzalea

rez beteaz. Lau illabete joanak ziran nik erantzun orduko, eta gero, kontu au betiko bukatua zela uste nuen. Baina zer izango, eta, Azillaren 25'n aita Magunagoikoetxea gerrikarrak telefonatzen dit:

—Txo, Pittsburgh'en izan nok Jakintza Batzar batean eta lau mutil euskalzale topou yuazak. Eurretari bat, Grant McCall, ire laguna ei dok, emen yak neugaz eta igaz berba eginaiyok.

Zarrara batek artu ninduen. Grant McCall California'tik New York'eraino etorri? Baina zertara? Euskera gatik? Jakin gose utsez?, pentsa nuen.

Zorionez banuen astia ta iru ordulaurden barru an ginan biok elkarri bostekoa emanda. Berakin luze jardun ondoren, iruditu zitzaidan, on zela Z. ARGIA irakurleei berri pozgarriak ematea.

Grant McCall 23 urteko gaztea da, sendoa, ez txiki ez aundi. Illea ta sudurpekoa gorriak kolorez. Berkeley'n bizi da, San Francisco ondoan, eta ango Unibersidadeko antropologi estudiantan dabilkigu. «Master» tituluaz jabetzeko, tesi bat aurkeztuko du emendik urte batera.

Tesi orren izena au izango da: THE BASQUES IN THE U. S. A. (Euskaldunak Ipar Ameriketako), eta lasai ta ziur nagoelako esango dut onoko au, alegia, gazte onen asmo, bultz eta lanak jakin ondoren, denbora gutxi barru, berak idatziko digula Ipar Ameriketako euskaldunen kondairarik konpletuen ta oinarrituena.

Grant mutil jatorra da, berriketan, jaten eta edaten dakiana, eta euskaldunon gustu guziekin. Etxean dagoenean PIKIOIA edaten du egunoro, eta ba-dakiala nola gertatu esan bear... (irakurle askok ez dute jakingo PIKIOIA euskal edaria denik, baina USA'ko sartaldean errime saltzen da, euskaldunentzat batez ere...).

—Nik ez dut arrazarik, —esaten du— nere asabek ingeles, eskoziar, holandar eta indiar izan ziren. Argatik artu nuen Euskalerra aberri antzo, bere barne zaharrean murgiltzen nintzelarik.

Gran abarketakin (espartinak) ibiltzen da; ala arkitu nuen eta alaxen ibili ginan kalez kale. San Francisco'n —lapurtar-zuberoar asko dagoz— 2'50 dolar balio omen dute bakarrik, eta kalerako naiz etxerako erosoak.

Grant McCall ez dabil inoiz bakarrik, beti bere magnetofonoa alboan; onen barnean dauzka artuta amaika kontu, kanta ta izketa euskaldunekin. Aurtengo udaran alde batetik bestera ibilia da euskaldunen atzetik, Oregon, Idaho, Nevada, California... datorren udaran beste zenbait alderdi erakatuko ditu. Jende jatorra arkitu du nunai. Boise'ko

euskaldunak indar aundia dutela dio. Ba omen dute ere an OINKARI dantza-talde galant bat, baina oien irrintzilaria nor den ez luke inork asmatuko. Bere izena Ann Boyd omen da, neska gaztea, euskal odolik gabea, neska espainiar batengandik ikasi zuena irrintziak botatzen. Oso ongi bota ere (magnetofonoan entzun nuen).

San Francisco'n txistulari bikaina ekarri omen dute Gipuzkoa aldetik, jotzen ta dantzan irakasteko; Bazkunak pagatzen dizkio gastu guziak.

Orain Boise'n ere beste ainbeste egingo ote duten... Ejenplu ederra San Francisco'tik datorkiguna. Baina ango gutarrak urteoro ospatzen duten bazkaria eznormalki joan omen zan aurtengo udazkenean, alegia, oi bezela euskaldun guztiak bazkaria bat elkarrekin jan bearrean, aurtan bi izan direla, alde batetik iparrarrak, eta bestetik egotarrak. Ameriketako ere azi txarra erne. Ejenplu exkaxa. Azkenean oar au egin zidan Grant'ek: «%99 seguru nago esan dutan ontaz, baina gauzak bere tokian jar ditzagun, eta, ni oker egotea balitekeala esan; ez nuke asarre bide izaterik nai».

—Noiz ta nola euki zenduen euskaldunekin lenbiziko kontaktua?, galdetzen diot.

—Orain bost urte Madrillen, Gartxiturnea zeritzan bat ezagutu nuen; Manila'n jaioa zen au, aleman amagandik. Bera izan zen euskaldunei buruz itzegin zidana. Arrezkeror zuen lurra bera ere bisitatu dut. Mitxelena ta beste batzukin itzegina naiz.

—Baina, esan benetan: Zer da ain arrigarri gutaz? Euro-pa'ko zaharrenak gerala uste duzu?

—Bai noski. Nere ustez, aintzina Espaini guzia zear mintzatzen zen euskeraz, eta Europa bertan ere ez dakigu ezetzik... Indoeuropearren inbasioaurreko herrien ezternik ez zaigu geratu. Nortzuk ziren? Euskaldunak agian... Gaur egun baliteke Euskera izatea munduan bizi denik izkuntzik zaharrena.

—Zer!? Bai!? —ateratzen zait arritu xamar—. Eta Txina, Igito, Sumer, Persia ta kondairako herri zaharrak?

—Herri oiek dutena da literatura zaharra, baina onek ez du esan nai beuren izkuntza ere munduko zaharrena izan bear duenik. Herri batzuk goiz asten baitira idazten, beste batzuk, herri, berandu. Gainera ez dakigu euskaldunek ezer idatzi dutenentz. Oraindik ez dugula ezer arkitu...

Gaurko teoriarik sendoenak dionez, euskaldunak Ipar Aprika'tik zear etorri ziren. Ortik berebertarrekin dituzten antzak.

—Ameriketako euskaldunen gana buelta eginaz, ba al da ezer idatzirik?

—Bai. Aita Adrien Gatzetegi'k (Belok'eko beneditarra dela uste dut) idatzi zuen zerbait «Les Basques dans l'Ouest d'Amerique» izenarekin. Ederki dago ta nere lana asko erreztuko dit.

—Badut nik galdera bat gai ontaz. Askotan entzuna dut euskal artzainak kondizio txarretan bizi direla, gaizki pagatuak, lan gaiztoa eginaz. Itz batez, explotatuak.

—Eiki. Nik neuk ere sarri entzun dut ori, baina nere egia esango dizut, ta ez pentsa, arren, euskaldunen kontra nagoenik.

Artzainen lana gaiztoa da, mendietako bakartasun ikaragarria jasaiten dute. Baina opizio ori artzea euren kontu da. Diruaren goraberran konsidera itzazu puntu auek: Illean 225-250 dolar gutxi-gorabera egiten dituzte. Jana libre eta irabaziak xautzeko biderik ez, herrietara noizpenka jeisten direlako. Iru urteren buruan kontratua bukatzean, txanpon mordoxka politta daramate etxera, garbi garbi.

Gutxi pagatzea dala darabilten bizimodurako? Amerikan ez direlako pagatzen zaie gutxi, amerikanuen obligaziorik ez dute, eta orrela, ez dute ere amerikanuen algerarik jasotzen. Ez dute kontribuziorik, ez Social Security'rik, Gobernuak ezin die ikutu, ez gerrara eraman. Artzainen kondizioa oso berezia baita, USA'ko imigrazio legeekin zerikusirik ez dutelarik. Aleman, irlandar naiz beste imigranteak gerrara eramanak izan ditezke amerikanuak ez izan arren ere. Ez, ordea, euskaldunak.

—Grant, len baino askoz argiago ikusten dut autu au, esan nezake gezurrik gabe. Ta entzun al-duzu lege berriak eman dituztela artzaintzat? Orain arte kontratua bukatzean Euskalerra'ra bihurtu bearra izaten zuten, baina aurretzean, nai izan ezker berton gelditzea libre jarri zaie. Ez dakit gauz ofizialik baina nere herriko artzain bik orixe idatzi didate (Nevada'tik).

Nik esango nukeana au da: Ordua zela ortarako, bada, amerikanuek inorekin zorretan baldin badaude, gurekin euskaldunekin daude.

Ta auxe da guzia. Grant McCall ta beste euskalzale askoei monumentu bat eraiki bearko diegu egunen batean. Good luck to you, Grant.

Alare, onena zera izango litzake, euskaldunei eurai monumentua zor izatea, herri-balioen alde saia zirelako.

JK. MALLEA OLAETXEA

Tayel'darrak

Seit'i garaia etorri. Eta, ezkondu egin zaigul Orren anai zanak, Saburo'k, bertatik-bertara nai zun. Bularretik gaxo egon. Ezertarako indarrik ez! Ezkon-arreba oso ederki zetorkioken. Anaiaren alegiñen berri yakin Seit'ek. Isilik egari zitun. Anai ona geyegi mintzerik nai ez.

Ikasle zirala, Seit eta Koikille elkarrekin maiz aurkitzen. Ikaslagunak, eunetik larogeitamabi beste endutakoak izan, Seit eta Koikille ere, etziran enda berekoak. Beste etatik bereziak ziralak, elkarren adiskidego. Sail aundi-koekin baño adiskide izatea, iya era obean eratu zitzayen.

Lengoa Seit'en amak itz-egin zidan: —Yaba! (Aita eta Yaba orobat). Gure seme orri emazte-gaya oso zintzo ibili zaio. Tuntunagoak izaten dira amai-ka. Noski, sei eta bost baño geyago! Mutilla ikastekoetara yoa zaigu. Emaztea aitaren etxean utzita.

Zure semea buru argikoa. Ezin ukatul Emazteak ere poz izango bait-du!

—Orain bertan, berritan, etxera ekartzea ez ba-digu, eztakit! Eztakit! Buruasteak ugari! Yaba! Koikille'rentzat lanik ez al dezu? Oñak ori iges yoa zaizu. Orren tokian Koikille artuko ba-zendul Gure lanak eta kezak aizeak leramazkikel!

—Sughil (Seit'en amaren izena). Sughil Zer esango ditzut? Koikille ez da auzo ontako umea. Tayeldarren izkera ez daki. Hakkatarrena ere ez! Erkala'k ikastetxietan irakatsi izan dionarekin bakarrik, emengo aurren artean ezer gutxi egin al izango du. Koikille'k bai, bere gurasoengandikoa eta txinera eta hoclo eta yapanera ba-dakizki. Zerorrek esan dezuna. Semeari, emazte-gaya ibili zaio zintzoll! Mutilla izan alakoa. Biyak ere otzanak eta langilleak.

—Eskarrikasko, Aita! —Lenbiziko maitasunean irau dute. Gurean onela esaten degu: "Gazte-ekontza, aingeru-ekontza; zaar-ekontza, iratxo-ekontza".

—Zuk ere, Yaba, itz ederrak ez dakit geyegi ez ote-dituzun. Seit'i sarritan esaten nion, urrutiko aidea baño bertako zarpailla ohea dala. Ez digu entzun! Biyak ere, guraoen izkuntza baztertu egin dute. Elkarrekin ari ditezten, lengoa utzi. Sendi berriya eratu dute. Bañan, auspeko illintitxo biaramunean sua beroago.

Yaba: ez dakizunik ez dizut esango. Tayeldarrok, geron artean edertasun geyegi ezin asmatu. Seme eta alabak ortik doazkigul Nonbaiteko izkuntzak damayen batasuna aski dutela iduritzen zaye. Ni enaiz asko ikasiya. Bañan, siniskaitz egiten zait, izkuntzak guztiak atorrabateko egin ditzakenik. Esaten diguzunez, zerori ere tayeldar omen zera. Noski, ango tayeldar. Aitor-seme, beraz! Maite ba' ginduzul!...

—Maite izan! Sughil! Nik bakarrik maite izan bear al zaituztet?

—Alaxe dala! Agintaritzan daudenak ere, gure auzitxoak aintzakotzat artu bear litzuzteke!

ETXEBERRIA'TAR P. S. I.

Senideak Hakkatarrak